

ประวัติศาสตร์ทฤษฎีการเมืองของฌอง ฌาคส์ รูสโซ ในบริบทการเมืองไทย (พ.ศ. 2475-2555)¹

ศุภชัย ศุภผล²

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ การนำแนวคิดทฤษฎีการเมืองของ ฌอง ฌาคส์ รูสโซ มาใช้ในบริบทการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2555 การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการใช้วิธีการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ความคิด สำหรับการนำเสนอของบทความนี้จะนำเสนอไปตามลำดับเวลา โดยจะเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เนื่องจากบริบททางการเมืองของช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองของสยาม ซึ่งทฤษฎีการเมืองของรูสโซได้ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรก และการเผยแพร่นั้นก็มีลักษณะที่ค่อนข้างแพร่หลาย แต่อย่างไรก็ดี หลัง พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ทฤษฎีการเมืองของรูสโซก็ไม่ได้ถูกเผยแพร่อีกต่อไปเนื่องจากไทยได้เข้าสู่ระบอบเผด็จการทหารอย่างยาวนาน ความคิดเสรีนิยมแบบรูสโซจึงไม่ได้รับการเผยแพร่อีก จนกระทั่งถึงช่วง พ.ศ. 2516-2522 ทฤษฎีการเมืองของรูสโซได้ถูกนำมาใช้อีกครั้งในช่วงสั้นๆ และหลังจากนั้นก็ขาดหายไปอีก แต่ก็ยังมีปรากฏอยู่ในรูปแบบของตำราหนังสือเรียนประเภททฤษฎีการเมือง จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ภายหลังจากการปฏิวัติการเมืองหลังรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทฤษฎีการเมืองของรูสโซก็ได้ถูกนำกลับมาใช้อย่างแพร่หลายในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการปลุกระดมทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง

คำสำคัญ : ฌอง ฌาคส์ รูสโซ, ทฤษฎีการเมือง, ประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง, บริบทการเมืองไทย

¹ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การสร้างค่านิยม และปัญหาเกี่ยวกับการตีความทฤษฎีการเมืองของ ฌอง ฌาคส์ รูสโซ ในบริบทการเมืองไทย" วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำ สำนักวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

History of Political Theory of Jean Jacques Rousseau in Thai Political Context (1932-2012)

ABSTRACT

This study aims to survey and to understand the application of Jean Jacque Rousseau's political theory into the context of Thailand from 1932 to 2013. The study was conducted using the History of Political Thought Approach. The presentation in this article follows a sequence of time beginning from 1932 when Rousseau's idea was firstly introduced in Thailand during a transition of Siam (an old name for Thailand) from absolute monarchy to constitutional monarchy. From 1947 to approximately mid-1973, however, Rousseau's Political thought was prohibited in the country simply because the military dictators were not in a favor any liberal idea. From 1973 to 1979, political theory of Rousseau had been temporary revived before fading away once again after 1979. During the forbidden period, Rousseau's ideas were still appeared in several political textbooks. However, in the present time especially after the coup d'etat on 19 October 2006, political theory of Rousseau has been spread to several corners of the country once again as a tool to mobilize political participation.

Keywords: Jean Jacques Rousseau, Political Theory, History of Political Thought, Thai Political Context

เกริ่นนำ

ในปัจจุบันสำหรับคนที่เรียนรัฐศาสตร์ หรือวิชาประเภททฤษฎีการเมือง คงไม่มีใครที่ปฏิเสธได้ว่าตนไม่รู้จักนักคิดตะวันตกชาวเจนีวาคนหนึ่ง ที่ชื่อว่า ฌอง ฌากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) เพราะอย่างน้อยคนเหล่านั้นก็น่าที่พอจะรับรู้ อยู่บ้างถึงความโด่งดังของรูสโซที่ว่า เขาเป็นผู้ที่ทรงอิทธิพลทางความคิดต่อการปฏิวัติ ใหญ่ฝรั่งเศส ค.ศ. 1789อย่างมาก เพราะนักปฏิวัติในเวลาดังกล่าวได้นำทฤษฎีการเมือง ของรูสโซมาใช้กันอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะพวกกลุ่มจาโคแบง (Jacobin) ซึ่งมันก็เป็น เรื่องแปลกแต่จริงที่ไม่เพียงแต่ในการปฏิวัติฝรั่งเศสเท่านั้นที่มีการนำรูสโซมาใช้ เพราะ ถ้าเราลองพิจารณาในบริบทการเมืองประเทศอื่น ชื่อของรูสโซมักจะถูกนำไปใช้ในฐานะ ที่เป็นเครื่องมือในทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง ยกตัวอย่างเช่นในรัสเซียที่มีผู้ศึกษาว่า ทฤษฎี การเมืองของเขาได้ถูกนำไปใช้ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1762 และการนำไปใช้ก็มีการผันแปร ไปตามบริบททางการเมืองของรัสเซียแต่ละยุค³ มากไปกว่านั้นในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ทฤษฎีการเมืองรูสโซยังถูกนักปลุกระดมทางการเมืองในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในประเทศอาณานิคมต่างๆไม่ว่าในเอเชีย หรือ แอฟริกา นำไปใช้กันอย่างแพร่ หลายในฐานะที่เป็นอาวุธทางความคิดในการปลุกระดมคนเพื่อเรียกร้องเอกราช หรือเพื่อ ล้มล้างผู้ปกครองที่พวกตนเห็นว่าเป็นทรราช แม้แต่ฟีเดล คาสโตร (Fidel Castro) ผู้นำใน การปฏิวัติคิวบา ซึ่งในช่วงที่ทำการปฏิวัติสำเร็จ ได้มีนักหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสคนหนึ่งไป สัมภาษณ์เขาว่า หนังสือของคาร์ล มาร์กซใช่หรือไม่ ที่เป็นแรงบันดาลใจให้กับเขาในการ ต่อสู้ปลดแอกคิวบา คาสโตรตอบปฏิเสธ และบอกว่า ในทุกช่วงที่เขาต่อสู้กับพวกบาติ สต้า(Batista - ผู้ปกครองเก่าของคิวบา) เขาพกหนังสือ 'สัญญาประชาคม' ของรูสโซไว้ ติดตัวในกระเป๋าอยู่ตลอดเวลา⁴

สำหรับในประเทศไทย ทฤษฎีการเมืองของรูสโซก็นำถูกมาใช้อย่างแพร่หลาย เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆที่รูสโซถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมือง ซึ่งถ้า พิจารณากันอย่างจริงจัง ทฤษฎีการเมืองของรูสโซถือได้ว่า ทฤษฎีการเมืองตะวันตก แรกๆที่ถูกคนไทยนำมาเผยแพร่อย่างจริงจัง โดยครั้งแรกนั้นรูสโซได้เข้ามาใน

³ Thomas Barran , *Russia Reads Rousseau, 1762-1825* (Chicago: Northwestern University Press, 2002)

⁴ Lucio Colletti, *From Rousseau to Lenin studies in Ideology and Society* (New York: Monthly Review Press), pp. 143-144.

ประเทศไทยพร้อมๆกับการเกิดปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทฤษฎีการเมืองของรูสโซก็ถูกเผยแพร่อยู่ตลอด แต่ในบางช่วงเวลาทฤษฎีการเมืองของรูสโซจะห่างหายไปตามบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ในไม่ช้าทฤษฎีการเมืองของเขาก็จะถูกนำมาใช้อีก แม้กระทั่งในปัจจุบันทฤษฎีการเมืองของรูสโซก็ยังถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งในบทความชิ้นนี้จะนำเสนอเห็นถึงประวัติศาสตร์ของการนำทฤษฎีการเมืองของรูสโซมาใช้ในประเทศไทยตลอดระยะเวลา 80 ปี โดยผู้เขียนจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 หัวข้อย่อยตามช่วงเวลาได้แก่ พ.ศ. 2475-2490, พ.ศ. 2490-2522, พ.ศ. 2540-2555

I

ทฤษฎีการเมืองของรูสโซในระบอบการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475-2490

ครั้งแรกที่คนไทย ได้รู้จักรูสโซนั้นเกิดขึ้นในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยคณะราษฎรเมื่อพ.ศ. 2475 การเข้ามาของรูสโซนั้นเข้ามาด้วยเหตุผลประการสำคัญ นั่นก็คือ ความเชื่อที่ว่า รูสโซคือผู้ทรงอิทธิพลต่อการปฏิวัติใหญ่ของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับการปฏิวัติสยามกล่าวคือ การปฏิวัติฝรั่งเศสนั้นเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่คณะราษฎรและผู้ที่นิยมคณะราษฎร พยายามเทียบโยงเอาการปฏิวัติครั้งนั้นมาเปรียบกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองของตนในปี พ.ศ. 2475 ดังจะเห็นจากการที่คณะราษฎร ใช้เพลงชาติฉบับแรกซึ่งเกิดขึ้นทันทีภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎรให้ผู้แต่งก็คือ พระเจนดุริยางค์ แต่งโดยใช้ทำนองเพลง "La Marseillaise" ซึ่งเป็นทำนองเพลงชาติฝรั่งเศสและเป็นทำนองเพลงที่โด่งดังในช่วงการปฏิวัติ⁵ ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าพิจารณาต่อมาก็จะเห็นว่า เมื่อเพลงชาติเพลงแรกแต่งเสร็จแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องนำออกมาทดลองเล่นเป็นครั้งแรก (ปฐมฤกษ์) โดยวันที่กำหนดให้นำเพลงดังกล่าวออกมาแสดงก็คือ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 ซึ่งวันดังกล่าวก็คือ วันที่ประชาชน

⁵ อันที่จริงก่อนหน้าที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะผู้ก่อการเคยให้คนมาทาบตามพระเจนแล้วครั้งหนึ่งเพื่อที่จะเอาเพลงนี้ไปบรรเลงในวันที่เปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่พระเจนฯเกรงกลัวอาญาแผ่นดินจึงไม่เข้าร่วมมือด้วย แต่พอคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงสำเร็จแล้ว ก็ได้ส่งคนมาบอกให้พระเจนฯแต่งเพลงนี้ขึ้นอีกครั้ง ซึ่งคราวนี้พระเจนฯก็ไม่มีทางปฏิเสธได้อีก ดังนั้นเองเพลงชาติไทยโดยทำนองเพลงปฏิวัติฝรั่งเศสจึงได้เกิดขึ้น โปรดดู พระเจนดุริยางค์, ชีวิตประวัติของข้าพเจ้า (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เสวกโท พระเจนดุริยางค์, 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512), หน้า 70-75.

ลูกอิ้อทำลายคุกบาสตีย์ (Bastille) อันถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Ancient Regime) ⁶

นอกจากการนำทำนองเพลงปฏิวัติของฝรั่งเศสมาใช้แต่งเป็นเพลงชาติแล้ว หนังสือประเภทประวัติศาสตร์การปฏิวัติฝรั่งเศสก็ถูกพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมาก⁷ โดยหนังสือเล่มหนึ่งที่โด่งดังและคุ้นเคยกันดีในปัจจุบันก็คือ หนังสือของพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา เจ้าผู้หันเข้ามาร่วมมือกับคณะราษฎร เรื่อง "ประวัติศาสตร์สมัยการปฏิวัติฝรั่งเศส และสมันโปเลียน โบนาปาร์ต ภาคที่ 1" ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2477 โดยเนื้อความตอนหนึ่งในหนังสือ "ประวัติศาสตร์ตอนนี้เหมาะกับการเทศะของประเทศชาติ" ซึ่งแม้ว่าพระองค์จะทรงกล่าวว่าพระองค์ทรงแต่งหนังสือเล่มนี้ออกมาเพื่อใช้สอนนิสิตที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ก็ปรากฏมีข้อความหนึ่งว่า "ประวัติศาสตร์ตอนนี้ (ประวัติศาสตร์การปฏิวัติฝรั่งเศส)เหมาะกับการเทศะของประเทศชาติ" ⁸ ซึ่งก็เป็นการบ่งบอกว่า การปฏิวัติฝรั่งเศสมีอะไรบางอย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเมื่อ พ.ศ. 2475

อนึ่ง ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พวกคณะราษฎรบางคนได้มีความพยายามที่จะนำการปฏิวัติฝรั่งเศสมาเป็นเครื่องมือปลุกระดมอยู่บ้างแล้ว กล่าวคือ ในช่วง พ.ศ. 2472-2474 กลุ่มคณะราษฎรสายพระยาทรงสุรเดช ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ที่โรงเรียนนายร้อย ก็ได้พากันสอนวิชาพงศาวดาร(ประวัติศาสตร์)การปฏิวัติฝรั่งเศสให้กับนักเรียนเพื่อชักชวนให้เห็นดีเห็นงามกับรูปแบบการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ การสอนดังกล่าวค่อนข้างจะเป็นที่ได้ผล ถึงขนาดที่นักเรียนบางคนมีจิตใจอีกเหิมจนกระทั่งได้แปลเรื่อง "การกบฏฝรั่งเศส" , "คุกบาสตีย์" และ ประวัติบุคคลสำคัญของผู้ออกการปฏิวัติฝรั่งเศส ลงหนังสือพิมพ์ ดังที่ สำนวจ กาญจนสิทธิ์ นักเรียนนายร้อยคนหนึ่งในสมัยนั้นได้เล่าว่า "การศึกษาประวัติศาสตร์สากล และพระราชพงศาวดารแผ่นดินไทย ทำให้พวกเราหลายคนมีความเข้าใจในระบอบการปกครองแบบต่างๆ แล้วเปรียบเทียบกับกรปกครอง ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงสามารถมองเห็นผลแตก

⁶ พระเจนดุริยางค์, ชีวิตประวัติของข้าพเจ้า (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เสวกโท พระเจนดุริยางค์, 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512), หน้า 70-75. สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, "ความเป็นมาของเพลงชาติไทยปัจจุบัน" ในวารสารธรรมศาสตร์ 1 (ธันวาคม พ.ศ. 2547): 13-14.

⁷ ณัฐพล ใจจริง, จาก"คณะ ร.ศ.130" ถึง "คณะราษฎร": ความเป็นมาของความคิดประชาธิปไตยในประเทศไทย ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 32 ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2554) หน้า 98-99.

⁸ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา, "คำนำ" ใน หนังสือประวัติศาสตร์สมัยการปฏิวัติฝรั่งเศส และสมันโปเลียน โบนาปาร์ต ภาคที่ 1 (พระนคร: โรงพิมพ์เจตนาผล, 2477), ไม่ปรากฏหน้า.

ต่าง คุณและโทษของแต่ละระบอบ ก็บังเกิดความรู้สึกภายในจิตใจแลสมองแบบอัตโนมัติ เป็นการขัดแย้งและใครจะโต้ตอบแสดงออก ข้าพเจ้าและนักเรียนนายร้อยอำนวยการ ขัยโรจน์ คบคิดกันเป็นความลับ เขียนบทความไปลงหนังสือพิมพ์รายวันศรีกรุง .. แปลเรื่อง คุณบาสติลย์ การกบฏในประเทศฝรั่งเศส และแปลประวัติบุคคลสำคัญในยุคนั้นเช่น ริเชอเลียว มาร์ราต์ ซาล็อด คอรีเค เรื่องแปลมักจะลงในไทยใหม่รายสัปดาห์ จำได้ว่าคุณเจริญ วุฑาติย์เป็นบรรณาธิการ การเขียนหนังสือในสมัยนั้นไม่ได้รับคำตอบแทน แต่เราสนใจเขียนเพราะรักที่จะระบายออก มันเป็นความสุขผลิตเฟลินและพอใจของคนหนุ่มเลือดร้อนแรง ผลปรากฏในเวลาต่อมาว่าตำรวจลับสืบเสาะหาตัวคนเขียน"⁹

แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม สาเหตุหนึ่งที่คณะราษฎรต้องการพยายามเทียบโยการเปลี่ยนแปลงการปกครองของตนเข้ากับการปฏิวัติฝรั่งเศสในช่วงเวลาภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากสาเหตุที่ทุกคนทราบคืออยู่แก่ใจแล้วก็คือ ผู้ก่อการคณะราษฎรส่วนหนึ่งได้ไปศึกษาเล่าเรียนที่ฝรั่งเศส และก็คงได้รับอิทธิพลจากวิคิดในเรื่องดังกล่าวจากฝรั่งเศสมาไม่น้อยโดยเฉพาะนายปรีดี พนมยงค์ผู้เป็นมันสมองคณะราษฎร¹⁰ สาเหตุที่ว่าก็คือ คณะราษฎรมีความกังวลตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว การกระทำของตนจะถูกกล่าวหาว่าเป็นการก่อกบฏ หรือการแย่งชิงราชบัลลังก์ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ (วัน ชูถิ่น) หนึ่งในสี่ทหารเสือผู้นำในการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า "อำนาจทางการปกครองเป็นอำนาจฟ้าครอบที่นำสะพรึงกลัวมาก ฝ่ายเราซึ่งเป็นฝ่ายที่คนทั้งหลายเขาไม่เข้าใจ และเป็นฝ่ายที่ผิดลัทธิการปกครองประเทศ เรามีคำใช้คำเดียวที่จะเรียกคือ พวกกบฏ ซึ่งเป็นคำที่นาชนพองสยองเกล้าเพียงไร เพราะใน

⁹ สำนวน กาญจนสิทธิ์, ท.ส. เจ้าคุณทรงสุเรศ (กรุงเทพฯ: ประมวลสาส์น, 2524), หน้า 31-32.

¹⁰ ถ้าพิจารณาจากคำอธิบายกฎหมายปกครอง พ.ศ. 2474 ปรีดีได้แสดงถึงอุดมการณ์ของการปฏิวัติฝรั่งเศส (เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ / Liberty, Equality, Fraternity) อย่างชัดเจน ดังมีเนื้อความว่า "ในบรรดาหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งแอบแฝงอยู่ในวิชาต่างๆ ยังมีหลักกฎหมายทั่วไปประเภทหนึ่งซึ่งอาจจะยกขึ้นกล่าวในเบื้องต้นนี้ อันอาจจะเป็นประโยชน์ในการศึกษากฎหมายปกครอง คือสิทธิของมนุษย์ชน...มนุษย์ซึ่งเกิดมามีสิทธิและหน้าที่ในอันที่จะดำรงชีวิต และรวบรวมกันอยู่ได้เป็นหมู่คณะ สิทธิและหน้าที่เหล่านี้ย่อมมีขึ้นจากสภาพตามธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์นั่นเอง และซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 3 ประการ คือ 1. ความเป็นอิสระ หรือ เสรีภาพ 2. ความเสมอภาค หรือสมภาพ 3. ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันฉันพี่น้อง หรือ ภราดรภาพ" โปรตุเกส ปรีดี พนมยงค์, "คำอธิบายกฎหมายปกครอง พ.ศ. 2474" ใน ประชุมกฎหมายมหาชนและเอกชนของปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 53.

โบราณกาลมา กบฏก็มีอยู่ อย่างเดียวคือ เข้าแย่งชิงราชบัลลังก์ ชิงราชสมบัติ จับเอาพระเจ้าแผ่นดินมาปลงพระชนม์เสีย แล้วตั้งตัวเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทน ปกครองบ้านเมืองอยู่ในแบบเดิมนั่นเอง มิได้มีอุดมคติที่จะทำเพื่อสร้างวิธีการปกครองแบบใหม่อันใดก็หาไม่ได้ การกบฏเป็นการยึดอำนาจไว้กับตัวเพื่อตัวเอง แต่ไม่มีใครเคยนึกว่าการปฏิวัติคือการเปลี่ยนการปกครองให้อำนาจแก่ราษฎร ในสมัยนั้น ซึ่งราษฎรเขาจะได้ใช้อำนาจของเขาทำการปกครองบ้านเมืองของเขาเอง เป็นแบบซึ่งยังไม่เคยมีมาแต่ก่อนเลยในชาติไทย" ¹¹ และถ้าสังเกตให้ดีในประกาศคณะราษฎร วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มีเนื้อความส่วนตอนหนึ่งกล่าวว่า "ส่วนผู้เป็นประมุขของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่ประสงค์ทำการแย่งชิงราชสมบัติ ฉะนั้น จึงได้อัญเชิญให้กษัตริย์องค์นี้ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้กฎหมายธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพังไม่ได้ นอกจากด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร"

ด้วยความวิตกของคณะราษฎรเกี่ยวกับเรื่องนี้ คณะราษฎรจึงพยายามที่จะอธิบายว่า การกระทำของตนนั้น ไม่ใช่การก่อกบฏที่เปลี่ยนแปลงผู้นำเท่านั้น แต่เป็นการปฏิวัติระบบทั้งหมดให้เจริญก้าวหน้าขึ้น และการที่จะอธิบายเรื่องเหล่านี้ให้กับประชาชนของระบอบใหม่เข้าใจได้ง่าย คณะราษฎรและคนที่สนับสนุนระบอบใหม่ก็เห็นวิธีการหนึ่งที่พวกตนคิดว่าน่าจะได้ผลนั่นก็คือ การเทียบการเปลี่ยนแปลงการปกครองของตนเข้ากับการปฏิวัติฝรั่งเศส วิธีการอธิบายเช่นนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือการปฏิวัติฝรั่งเศสแทบทุกเล่มที่ตีพิมพ์ออกมาในช่วงนั้น โดยตัวอย่างที่เด่นชัดก็เช่น หนังสือของนายเตียง ศิริขันธ์ ¹² เรื่อง "หัวใจปฏิวัติในฝรั่งเศส" ที่เขียนเสร็จตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2480 (แต่ถูกนำมาตีพิมพ์ในภายหลังช่วงก่อนปี พ.ศ. 2489) ในหนังสือเล่มนี้ของนายเตียงก็ปรากฏข้อความที่อธิบายว่าการปฏิวัติ 2475 ไม่ใช่การกบฏแต่เป็นการปฏิวัติแบบเดียวกับการปฏิวัติฝรั่งเศส ดังที่เนื้อความกล่าวว่า "คนที่ไม่รู้และไม่ค่อยคิดบางคน ว่าการปฏิวัติ (Revolution) คือการกบฏ (Usurpation) ...การกบฏคือการแย่งกันเป็นพระมหากษัตริย์ ถือว่า ราษฎรเป็นสมบัติของพระมหากษัตริย์ ส่วนการปฏิวัติเป็นการขอลำนาจของราษฎรคืนจากพระมหากษัตริย์เพราะความเป็นจริงอำนาจเป็นของราษฎร

¹¹ พระประศาสน์พิทยายุทธ, แผนการปฏิวัติ (พระนคร: โรงพิมพ์สารเสรี, 2491), หน้า 63-64.

¹² นายเตียง เป็นคนหนึ่งที่มีความสนิทสนมกับนายปรีดี เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากที่ นายเตียงเป็นหัวหน้ากลุ่มนักการเมืองของพรรคสหชีพที่สนับสนุนปรีดีอย่างมาก

และราษฎรตั้งพระมหากษัตริย์ขึ้นปกครองตน พระมหากษัตริย์เป็นของราษฎร” ^{13,14}

นอกจากความสัมพันธ์ของทฤษฎีการเมืองของรุสโซกับการปฏิวัติฝรั่งเศสที่ คณะราษฎรนำมาใช้เป็นจุดอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ในการสร้างความชอบธรรมให้กับ ตนเองแล้ว ยังมีอีกสาเหตุหนึ่งที่รุสโซถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในช่วงเวลาดังกล่าว นั้น ก็คือ ในฐานะที่เป็นหลักวิชาทางการเมืองหลักหนึ่งในยุกระบอบใหม่นี้ด้วย เกี่ยวกับ คำว่า“หลักวิชา”นั้นเป็นคำเฉพาะที่ใช้แพร่หลายในยุกระบอบใหม่ กล่าวคือ ในช่วงหลัง เปลี่ยนแปลงการปกครอง กระแสใหญ่ในเรื่องที่แพร่หลายไปตามคนรุ่นใหม่ก็คือ การจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีหลักวิชา สิ่งนี้เป็นสิ่งที่กำลังเฟื่องฟูอย่างมากในเวลา ดังกล่าว ดังจะเห็นว่า การทำนาก็มีตำราออกมาเป็นตำราการทำนา การจับปลาก็ต้องมี ตำราจับปลา การคลอตลูกก็มีตำราการคลอตลูก หรือแม้แต่การค้าขายก็ต้องมีหลักวิชา ตามตำราการค้าขาย ¹⁵ ทั้ๆที่เรื่องต่างๆเหล่านี้ในยุวก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้คนก็ไม่ได้ให้ความสนใจกันแต่อย่างใด เกี่ยวกับความบ้าคลั่งในหลักวิชาของคนใน สมัยนั้น สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ถึงกับได้ทรงกล่าวว่า “ สมัยนี้ต้อง ทำตามหลักวิชา หลักวิชาอยู่ที่ไหน ฟังไปก็คือหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งของฝรั่งที่ฉวย เอามาได้ ทำให้เหมือนฝรั่งแล้วเปนการดี ถึงจะขัดกับกาลเทศ ค่อยฝึกหัดตัดไปก็ได้ก็ดี ไปเอง” ¹⁶ สาเหตุที่ ผู้คนบ้าคลั่งนั้นส่วนหนึ่งก็มาจากการโจมตีการปกครองในระบอบ เก่าของคณะราษฎรว่าทำการงานบริหารบ้านเมืองโดยปราศจากหลักวิชา ดังที่เห็นได้ จากคำประกาศของคณะราษฎรเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ที่ว่า “การปกครอง

¹³ เตียง คีรีซันท์ และจาร์ส สุขุมวัฒนะ, หัวใจปฏิวัติในฝรั่งเศส (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์: ไม่ปรากฏผู้พิมพ์, ไม่ปรากฏวันที่พิมพ์), หน้า 2.

¹⁴ จริงๆแล้วการแบ่งแยกระหว่างคำว่า “กบฏ” กับคำว่า “ปฏิวัติ” นั้นเริ่มปรากฏในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลง การปกครองแล้ว ดังจะเห็นได้จากในงานเขียนของหลวงวิจิตรวาทการ ในตอนทีกล่าวถึงการปฏิวัติฝรั่งเศส ว่า “การปฏิวัติฝรั่งเศสสำคัญสำหรับโลก เพราะสอนให้มนุษย์เข้าใจว่า มนุษย์ควรมีสิทธิสำหรับตัวเองอย่าง ไรบ้าง และการปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศส เป็นบทเรียนของชนชาติต่างๆทั่วยุโรป ...เรื่องการปฏิวัติใน ประเทศฝรั่งเศส พระมหากษัตริย์ต้องศึกษา เพื่อรู้ว่า การปฏิวัติอาจจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ราษฎรต้องศึกษา เพื่อใหั้รู้ว่า เขาทำการปฏิวัติกันได้อย่างไร การปฏิวัติฝรั่งเศส เป็นเรื่องสำคัญสำหรับวิชาประวัติศาสตร์ เพราะสอนให้เรารู้ว่าปฏิวัติกับจลาจลนั้นผิดกันอย่างไร ปฏิวัติเป็นของดี แต่จลาจลเป็นของร้าย” โปรดดู หลวงวิจิตรวาทการ, “การปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศส” ใน ประวัติศาสตร์สากล เล่มที่ 2 (พระนคร: โรงพิมพ์วิ ริยนาฎ, 2474), หน้า 543-544.

¹⁵ นครินทร์ เมฆไตร์, การปฏิวัติสยาม 2475 (กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน, 2553), หน้า 113.

¹⁶ นครินทร์ เมฆไตร์, การปฏิวัติสยาม 2475 (กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน, 2553), หน้า 114-115.

ซึ่งคณะราษฎรจะพึงกระทำก็คือ จำต้องวางโครงการ อาศัยหลักวิชา ไม่ทำไปเหมือนคนตาบอด เช่นรัฐบาลที่มีกษัตริย์เหนือกฎหมายมาแล้ว"

จากประเด็นเรื่องหลักวิชาที่แพร่หลายในยุกระบอบใหม่ตามที่กล่าวไปในข้างต้น ประเด็นนี้มีความสัมพันธ์กับการนำทฤษฎีการเมืองของรูโซมาใช้อย่างมาก กล่าวคือ จากการที่จะทำอะไรก็ต้องอาศัยหลักวิชา ซึ่งเรื่องนี้ครอบคลุมถึงในทางการเมืองด้วย ดังนั้นเอง ผู้ที่สนับสนุนระบอบใหม่บางคนก็ได้ใช้ทฤษฎีการเมืองของรูโซมาเป็นหลักวิชาด้วย โดยคนที่นำมาใช้มากที่สุดคนหนึ่งในยุกระบอบใหม่ไม่ใช่พวกผู้ก่อการ แต่เป็น "เจ้า" ที่หันเข้ามาร่วมกับผู้ก่อการ บุคคลที่ว่าก็คือ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ หรือที่เรียกกันว่า พระองค์วรเดช โดยในเวลานั้น พระองค์วรเดชก็ทรง เป็นคนหนุ่มที่ ชอบแนวคิดเรื่อง หลักวิชาอยู่ไม่น้อย เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นได้จากคำกล่าวของพระองค์ที่ว่า "ข้าพเจ้าเป็นนักรัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าไม่แต่เพียงเห็นว่าควรมีรัฐธรรมนูญเท่านั้น หากเห็นว่าควรใช้ วิธีรัฐธรรมนูญดำเนินการด้วย เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรง รับสนองระบอบใหม่นี้แล้ว ข้าพเจ้าได้แจ้งคตินิยมของข้าพเจ้าให้ทราบในที่อันควร ข้าพเจ้าไม่เป็น ปฏิปักษ์ต่อคณะรัฐบาลบัดนี้ข้าพเจ้ารับสนองบรรดาสถาบันใหม่ทั้งหมดเท่าที่ข้าพเจ้าเข้าใจ(สำหรับ)หลักซึ่งข้าพเจ้าชอบมากที่สุดคือ หลักวิชา เราใช้ หลักวิชา เร็วได้เท่าใด ก็ยิ่งดี แต่ในขณะนี้ (23 กันย์) ถ้าหากข้าพเจ้าจะพึงกล่าวได้ ก็ จะใคร่กล่าวว่า เราจะต้องเขยิบอีกสักหน่อยจึงจะถึงขีดนั้น โดยมากทหารมักรอบรู้ในวิชายุทธศาสตร์ของตน และนักกฎหมายมักจะรอบรู้ ในวิชากฎหมายของตน แต่มี นักการเมืองน้อยนักในโลกซึ่งรอบรู้ ในรัฐศาสตร์"¹⁷

ด้วยความที่พระองค์วรเดชทรงเป็นคนหนุ่มหัวนอก และนิยมการใช้หลักวิชา ซึ่งในทางการเมือง พระองค์ก็ทรงนำหลักวิชาหนึ่งมา หลักที่ว่าคือ ทฤษฎีการเมืองของรูโซ ดังจะเห็นได้จาก ในปี พ.ศ. 2477 ทางกลุ่มผู้ที่นิยมระบอบใหม่¹⁸ ก็ได้ออกหนังสือ

¹⁷ บทความเรื่อง "อนาคตแห่งสยาม" ของ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร อ่างในคณะกรรมการจัดทำหนังสือเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, เอกสารนิเทศการศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร 200 ปี (กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการฯ, 2534), หน้า 54.

¹⁸ จากคำนำพบว่า หนังสือพิมพ์ประชาชนตีเป็นหัวแรงในการพิมพ์คู่มือออกมา ซึ่งสาเหตุที่หนังสือพิมพ์ดังกล่าวลงแรงแข่งขันเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็เนื่องจาก หนังสือพิมพ์ดังกล่าวมีหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นเจ้าของ ซึ่งตัวพระองค์เองมีพระประสงค์ที่สร้างหนังสือพิมพ์เล่มดังกล่าวขึ้นมาเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบอบใหม่ให้กระจายไปในวงกว้าง โปรดดูเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ประชาชนตีหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ใน นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ , การปฏิวัติสยาม 2475 (กรุงเทพฯ: พายัพ, 2553), หน้า 67.

อีกเล่มหนึ่งที่มีชื่อว่า "คู่มือสำหรับระบอบใหม่" โดยจุดประสงค์ก็เพื่อเป็นการให้ความรู้ต่อประชาชนเกี่ยวกับระบบการเมืองทั่วไปในระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบใหม่สำหรับสังคมสยามในเวลานั้น ดังในคำนำของหนังสือเล่มดังกล่าวที่เขียนโดยผู้จัดพิมพ์ (สนิท เจริญรัฐ ส.ส นครราชสีมา) "ใครจะรวบรวมพิมพ์หนังสือเล่มหนึ่งให้มีลักษณะเป็นคู่มือของประชาชน สำหรับจะได้ใช้ในการแสวง และรักษา ประโยชน์ของประชาชนเองตามระบอบประชาธิปไตย..."¹⁹ อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้จะไม่ใช่นำหนังสือในลักษณะที่เป็นการรวบรวมเอากฎหมายที่จำเป็นสำหรับประชาชนมารวมไว้เพียงผิวเผินอย่างหนังสือเรื่องคู่มือพลเมืองที่เคยออกมาก่อนหน้านี้ในช่วงระบอบเก่า²⁰ แต่หนังสือเล่มนี้จะเป็นการอธิบายถึงแนวคิดและสิ่งต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังของสิ่งต่างๆ ในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง สมาชิกแทนราษฎร ยิ่งไปกว่านั้นหนังสือเล่มนี้ยังได้มีการอธิบายเกี่ยวกับตัวอย่างของการจัดรูปแบบการปกครองในประเทศที่ถือว่าเป็นประชาธิปไตย ซึ่งในส่วนหนึ่งก็ได้มีการพูดถึงทฤษฎีเจตจำนงทั่วไป (General Will) ของรูสโซไว้ด้วยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปาฐกถาเรื่องการเลือกตั้งสำหรับการนำเสนอของหนังสือก็จะเป็นในลักษณะการรวบรวมเอาปาฐกถาตามที่ต่างๆ ของนักพูดที่มีชื่อเสียงและมีความรู้ในสมัยนั้นมารวมกันไว้ด้วยกันได้แก่ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ, หม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณ, เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, หลวงประพันธ์ไพรัชพากย์

สำหรับในส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความคิดทางการเมืองของรูสโซนั้นได้ปรากฏอยู่ใน บทความที่คัดลอกปาฐกถาของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ที่ทรงไปแสดง ณ สโมสรคณะราษฎร พระราชอุทยานสราญรมย์ เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2476

¹⁹ บุญทอง เลขะกุล (ผู้รวบรวม), คู่มือระบอบใหม่ (พระนคร: โรงพิมพ์สยามพาณิชย์การ, 2477), หน้า ก.

²⁰ ในเดือน เมษายน พ.ศ. 2475 ในรัฐบาลระบอบเก่าได้มีการออกหนังสือที่เรียกว่า "คู่มือพลเมือง"ออกมา แต่ในหนังสือเล่มดังกล่าวเป็นหนังสือที่ว่าด้วยกฎระเบียบเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของราษฎร เช่นการย้ายถิ่น การเกณฑ์ทหาร การแจ้งเกิด การแจ้งตาย เป็นต้น เหตุที่ต้องกล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้เพราะว่ามีงานหลายชิ้นได้อ้างว่าหนังสือเล่มดังกล่าวเป็นหนังสือที่พิมพ์ขึ้นในระบอบใหม่ เนื่องจากเหตุผลสองประการคือ หนังสือเล่มนี้พิมพ์ขึ้นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงก่อให้เกิดความสับสนว่าเป็นหนังสือที่ทำขึ้นในระบอบใหม่อีกประการหนึ่งก็คือ คำว่า "พลเมือง" คำนี้เป็นคำที่ก่อให้เกิดความสับสนเนื่องจากคนในปัจจุบันเข้าใจคำว่าพลเมืองมีความหมายเท่ากับ "Citizen" จึงทำให้คิดไปว่า หนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นในระบอบใหม่ แต่ที่จริงแล้ว คำว่าพลเมือง มีการใช้นานในระบอบเก่า และมีความหมายเดียวกันกับคำว่า ราษฎร หรือ Subject หรือ "สปีเยกต์" ดูการใช้คำว่า "สปีเยกต์สยาม" (Siamese Subjects) ใน นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, "แนวความคิดชาติบ้านเมือง กำเนิด พัฒนาการและอำนาจบ้านเมือง" วารสารธรรมศาสตร์ 2 (2549): 10-14.

(นำมาตีพิมพ์ พ.ศ. 2477) โดยเนื้อความหลักก็เป็นเรื่องที่พระองค์ทรงอธิบายถึงพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นกฎหมายลูกที่ออกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 ซึ่งพระองค์ก็ได้กล่าวว่าเนื้อความในรัฐธรรมนูญได้แบ่งการเลือกตั้งผู้แทนออกเป็นสองประเภท คือ "ประเภทที่ 1 ได้แก่ผู้แทนซึ่งราษฎรจะได้เลือกตั้งขึ้นมา และประเภทที่ 2 ได้แก่ผู้ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงแต่งตั้ง เป็นจำนวนเท่ากับผู้แทนประเภทที่ 1" ²¹ ซึ่งหลังจากที่พระองค์ทรงได้ทรงอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดของกฎหมายเลือกตั้งแล้ว พระองค์ก็ยังทรงได้กล่าวถึงวิธีคิดเรื่องการเลือกตั้งว่ามีความสัมพันธ์อย่างไรกับแนวคิดประชาธิปไตยในเรื่องหลักการปวงชนเป็นใหญ่ โดยพระองค์อธิบายว่า "สภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น มีหลักอันยิ่งใหญ่วางไว้ในมาตรา 20 แห่งรัฐธรรมนูญว่า เป็นผู้แทนของปวงชนชาวสยาม มิใช่แทนแต่เฉพาะผู้ที่เลือกตั้งตนขึ้นมา (ผู้แทน)ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามความเห็นของตนโดยบริสุทธิ์ใจ ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมายใดๆดังนี้ ประชาธิปไตย แปลว่า ประชาชนเป็นใหญ่ หรือถ้าจะใช้ศัพท์ในรัฐธรรมนูญ ก็ปวงชนเป็นใหญ่ ปวงชนหรือชนส่วนรวมเห็นสมควรอย่างไร นั่นแหละ คือมติหรือเสียงที่เป็นใหญ่

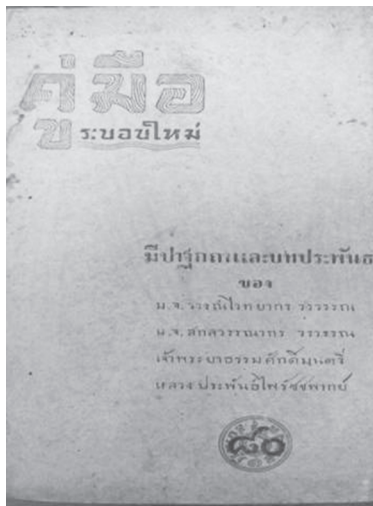
แต่ปวงชนนั้นเป็นสมมติบุคคล ทำอย่างไรเล่าเราจึงจะทราบมติหรือความเห็นของปวงชนได้เล่า? นักปรัชญามีรูโซ (Rousseau) เป็นต้น ถือว่าเสียงที่เป็นใหญ่นั้น คือเสียงของปวงชน (General Will) แต่เสียงของปวงชนไม่จำเป็นต้องเท่ากับเสียงของชนทั้งหมด (Will of All) เพราะเสียงของปวงชนมีสภาพประกอบด้วยเหตุผล แต่เสียงของเอกชนนั้นมีฤทธิ์จิตใจงูไป โดยไม่ประกอบด้วยเหตุผลก็ได้ จึงไม่เป็นเสียงที่แท้จริงหรืออีกนัยหนึ่งการนับคะแนนมติเป็นคนๆไป แล้วเลือกเอาเสียงข้างมากมาเป็นเกณฑ์นั้น ถ้าจะพูดตามหลักการอันแท้จริงแล้ว ไม่จำเป็นจะเป็นการถูกต้องเสมอไป แต่โดยปกติและตามทางปฏิบัติไม่มีวิธีอื่นที่จะดีกว่าวิธีนับคะแนนมติและเลือกเอาข้างมากเป็นใหญ่ จึงใช้วิธีนี้ แต่ใช้เพื่อความสะดวกเท่านั้น ²²

เพื่อรักษาหลักการที่ว่า เสียงปวงชนเป็นใหญ่นั้น ผู้แทนที่ได้รับเลือกมาจึงถือว่า เป็นผู้แทนของปวงชน หาได้เป็นตัวแทนของผู้ที่เลือกตนมาไม่ ถ้าเป็นตัวแทน

²¹ บุญทอง เลขะกุล (ผู้รวบรวม), "ปาฐกถาเรื่องการเลือกตั้งของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ" ใน คู่มือระบอบใหม่ (พระนคร: โรงพิมพ์สยามพาณิชย์การ, 2477), หน้า 88.

²² พระองค์วรวงษ์ ได้อธิบายโดยอิงอยู่บนเนื้อความจากหนังสือสัญญาประชาคม โปรตดู J.J Rousseau, "The Social Contract, translated by G.D.H Cole (London: Everyman, 1993), pp. 203, 276.

แล้ว ตัวการผู้เลือกตั้ง ก็อาจผูกมัดตัวแทน สั่งให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ได้ แต่นี่ไม่ได้เป็นตัวแทน หากเป็นผู้แทน ซึ่งมีสิทธิแสดงความคิดเห็นตามที่ตนเห็นสมควร โดยไม่อยู่ในในความผูกมัดทางกฎหมายแต่อย่างใด นี่เป็นหลัก ซึ่งบัณฑิตผู้แทนราษฎรจะพึงจดจำไว้ให้แม่นยำ"²³

หน้าปกหนังสือ "คู่มือระบอบใหม่" ตีพิมพ์ พ.ศ. 2477

จากคำอธิบายของพระองค์วรรณในข้างต้นก็ถือได้ว่าเป็นการอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับเจตจำนงทั่วไปซึ่งเป็นทฤษฎีการเมืองหลักอันหนึ่งที่สำคัญของรัชกาลเป็นครั้งแรกของประเทศสยาม แม้วก่อนหน้านั้นในงานของพระองค์เจ้าอาทิตยทิพอาภาจะมีการกล่าวถึงเรื่องนี้บ้าง แต่ก็ไม่ใช่เป็นที่ระบุเจาะจงลงไปชัดเจน ซึ่งต่างกับคำอธิบายของพระองค์วรรณที่ทรงได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตย การเลือกตั้ง และเจตจำนงทั่วไปของรัชกาลชัดเจน โดยพระองค์วรรณได้อธิบายว่า การเลือกตั้งนั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งระบอบประชาธิปไตยก็คือ การปกครองที่ปวงชนเป็นใหญ่ และพระองค์ก็ได้ทรงยกว่าแนวคิดแบบนี้มีที่มาจากความคิด

²³ บุญทอง เลขะกุล (ผู้รวบรวม), "ปาฐกถาเรื่องการเลือกตั้งของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรธรรม" ใน คู่มือระบอบใหม่ (พระนคร: โรงพิมพ์สยามพาณิชย์การ, 2477), หน้า 92.

เรื่องเจตจำนงทั่วไปของรูสโซ โดยพระองค์วรรณฯได้แทนคำว่า "เสียงของปวงชน" ทั่ว กับ "เจตจำนงทั่วไป" (General Will) ที่รูสโซได้เขียนไว้ว่าเจตจำนงทั่วไปนั้นถูกต้อง และ ยุติธรรมเสมอ แต่พระองค์ก็อธิบายเพิ่มว่า เสียงของปวงชนที่ทรงว่านั่นก็คือ เสียงของ ปวงชนที่มีเหตุผล ไม่ใช่เสียงที่เป็นผลรวมของเอกชนผู้เห็นแก่ตัว (Will of All)

กล่าวมาถึงตอนนี้ อาจจะมีผู้สงสัยว่าทำไมพระองค์วรรณฯ จึงเลือกรูสโซมาใช้ เป็นหลักวิชาอธิบายการเลือกตั้ง หรืออธิบายความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย ทั้งๆที่มีนักคิดคนอื่น ๆ ที่น่าจะยกมาอ้างได้อีก ทำไมพระองค์จึงเจาะจงเลือกรูสโซ เกี่ยวกับสาเหตุนี้ผู้เขียนเข้าใจว่า ความโด่งดังของรูสโซต่อการปฏิวัติฝรั่งเศสนั้นส่งผลให้ พระองค์ทรงเลือกรูสโซ เพราะจากหลักฐานพระองค์วรรณฯในขณะนั้นก็เป็นปัญญาชน คนหนึ่งที่มองว่าการปฏิวัติฝรั่งเศสมีลักษณะบางอย่างเหมือนกับการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ดังที่พระองค์กล่าวว่า "ประวัติศาสตร์กำลังซ้ำการเป็นไป และซ้ำเจ้าเฟิงเข้าใจการปฏิวัติ ฝรั่งเศสในบัดนี้เอง แต่นักประวัติศาสตร์ ย่อมทราบ ว่า ประวัติ ศาสตร์ ซ้ำการเป็นไปโดย มี ข้อแตกต่างกัน ฉะนั้นคำร้องปฏิปักษ์ ต่อเจ้าครั้งนี้ดูเสียงไม่เหมือนกันแท้ กับคำร้อง ปฏิปักษ์ต่อเอมิเกร (ผู้ตีฝรั่งเศสอพยพไปต่างประเทศครั้งโน้น) และความตระหนกตกตื่น ว่าต่างประเทศจะเข้าแทรกสอดครั้งนี้ก็ดูไม่เหมือนกันแท้ กับความสยดสยองในการที่ต่าง ประเทศเข้าบุกรุกครั้งโน้น ข้าพเจ้าหวังอยู่ขอเดชะว่า เราจะไม่ต้องร้องขอ "ข้าวกับรัฐธรรมนูญ" เหมือนอย่างทีนิกรแซงตองตวนต้องร้องขอในครั้งกระโน้น" ²⁴

อย่างไรก็ดี นอกจากการนำทฤษฎีการเมืองมาใช้นั้นในฐานะที่เป็นหลักวิชา อย่างหนึ่งของระบอบใหม่ ทฤษฎีการเมืองของรูสโซก็ได้รับการเผยแพร่ผ่านต้นฉบับแปล ภาษาไทยออกมาอย่างมากในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ มีการแปลงานต้นฉบับออกมาถึง 3 ชิ้น งานชิ้นแรกได้แก่ "หลักเศรษฐศาสตร์ของรูสโซ" งานชิ้นนี้ตีพิมพ์ออกมาในปี พ.ศ. 2478 ซึ่งงานชิ้นนี้แปลออกมาจากต้นฉบับ "Discourse on Political Economy" หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "ความเรียงชิ้นที่สามของรูสโซ" ซึ่งงานชิ้นนี้เป็นงานที่รูสโซเขียน ขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1754 และตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1755 ต่อมาในปี 2479 งานเรื่องเอมิล หรือว่าด้วยการศึกษาก็ถูกแปลออกมาสู่สยาม โดยผู้แปลคือ ศิริขันธ์ ซึ่งเป็นนามปากกา ของ เติง ศิริขันธ์ นอกจากงานสองชิ้นนี้แล้ว ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน คือประมาณก่อน

²⁴ บทความเรื่อง "อนาคตแห่งสยาม" ของ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร อ้างในคณะกรรมการ จัดทำหนังสือเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, เอกสารนิเทศการศึกษามัธยมศึกษาสมโภชกรุงรัตน โกสินทร์ 200 ปี (กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการฯ, 2534), หน้า 55.

ปี พ.ศ. 2479 หนังสือสัญญาประชาคมก็ได้รับการแปลออกมาเป็นภาษาไทย โดยแปลเป็นตอนๆผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย²⁵ อนึ่ง สำหรับงานทั้งสามชิ้นนี้ถ้าพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วก็จะพบว่าทั้งหมดเป็นการแปลโดยมีจุดประสงค์เพื่อสนับสนุนระบอบใหม่ของคณะราษฎรแทบทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุป ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2475 -2590 ซึ่งถือว่าเป็นช่วงของบริบททางการเมืองที่เรียกว่า ระบอบคณะราษฎรคือ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบเก่ามาสู่ระบอบใหม่ และด้วยการสั่งแวดล้อมดังกล่าวนี้ งานของรฐโซ ตลอดจนทฤษฎีการเมืองของเขาก็ได้ถูกนำมาเผยแพร่อย่างเป็นล่ำเป็น neck เนื่องจากเหตุผลในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิวัติฝรั่งเศสกับทฤษฎีการเมืองของรฐโซ ตลอดจน เรื่องความเหมาะสมของตัวทฤษฎีการเมืองดังกล่าวที่สอดคล้องกับการนำมาใช้ในช่วงของการสร้างระบอบใหม่

II

การขาดหายช่วงไปของทฤษฎีการเมืองของรฐโซ (พ.ศ. 2490-2516)

ภายหลังปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา บริบททางการเมืองไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ กล่าวคือ ฝ่ายทหารที่ร่วมมือกับฝ่ายอนุรักษนิยมได้ทำการโค่นล้มรัฐบาลประชาธิปไตยของพล.ร.ต.หลวงถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 การรัฐประหารดังกล่าวนี้แม้ว่าในตอนต้น คณะรัฐประหารจะได้ให้ นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ อดีตแกนคณะราษฎรฝ่ายพลเรือนและหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ทว่า ในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2491 คณะนายทหารในกลุ่ม 4 คน นำโดย น.อ.กาจ กาจสงคราม ก็ได้ทำการบีบบังคับให้นายควงลาออก และแต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีแทน ซึ่งแม้ว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามจะเป็นหนึ่งในคณะราษฎรฝ่ายทหารคนสำคัญจะได้ดำรงเป็นหัวหน้ารัฐบาล แต่อุดมการณ์แบบคณะราษฎรบางอย่างได้เหือดหายไปโดยเฉพาะการที่ทำรัฐประหารครั้งนี้เป็นการปฏิเสธหลักการพื้นฐานที่คณะราษฎรได้ยึดถือมาคืออำนาจที่ชอบธรรมเป็นของประชาชน ประชาชนมีสิทธิที่จะได้เลือกผู้ปกครองตามที่ตนต้องการ แต่การเปลี่ยนผ่านอำนาจนี้เป็นการเปลี่ยนโดยการบีบบังคับเป็นไปโดยการทำรัฐประหาร ดังนั้นจึงถือว่าเป็นผู้ปกครองเป็นเผด็จการไม่ต่างกับที่คณะราษฎรได้โจมตีระบอบสมบูรณาญาสิทธิ

ราชย์ในช่วงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งการเริ่มต้นของการจบสิ้นลงของ
คณะราษฎรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 จะยิ่งตกต่ำลงไปเรื่อยๆจนสิ้นสุดอย่างสิ้นเชิงในปี พ.ศ.
2500 อันเป็นปีที่จอมพลสฤษดิ์ยึดอำนาจจากจอมพล ป. ซึ่งถือว่าเป็นการปิดฉากอย่าง
สิ้นเชิงของช่วงเวลาในการปฏิวัติพ.ศ. 2475

จากบริบททางการเมืองใหม่ในยุครัฐประหารดังกล่าวก็ทำให้การศึกษาแนวคิด
ทางการเมืองตะวันตกของรูโซที่เคยเป็นตัวแทนความคิดแบบเสรีนิยม และเป็นแนวคิด
แบบปฏิบัติที่รุ่งเรืองอย่างมากมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ก็เริ่มที่เสื่อมถอยลงและไม่ได้รับการ
นิยมอย่างในอดีต ส่วนแนวคิดใหม่ที่เข้ามาแทนที่ในบริบททางการเมือง ตั้งแต่พ.ศ. 2490
เป็นต้นไปจะเป็นแนวคิด มาร์กซิสต์ (Marxism) และแนวคิดดังกล่าวจะค่อยๆขยายตัว
ออกไปอีกมากมายหลายปีย่างน้อยที่สุดก็จนถึง พ.ศ. 2519 สำหรับสาเหตุ เหตุผลที่
แนวคิดสังคมนิยม มาร์กซิสต์ได้รับความนิยมในช่วงเวลานี้ก็เนื่องมาจาก ปัจจัยภายใน
ที่เหตุการณ์บ้านเมืองเฟื่องผ่านสงครามโลกครั้งที่สองมาหมดๆจึงทำให้มีปัญหา
เศรษฐกิจข้าวยากหามาแพงอย่างมาก และปัญญาชนไทยกลุ่มหนึ่งก็มองว่า การบริหาร
แนวทางเดิมที่เริ่มมาตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเป็นการไม่เพียงพอที่จะจัดการกับ
ปัญหาเหล่านี้ได้ คนจนก็จนมากขึ้นกว่าเดิม คนรวยก็รวยมากขึ้น ดังนั้นจึงควรที่จะหัน
เหินไปแนวทางอื่นที่น่าจะประสบความสำเร็จดูบ้าง ซึ่งเมื่อมองดูรอบตัวก็พบเห็นว่า
ลัทธิมาร์กซ์ลัทธิสังคมนิยมน่าจะเป็นคำตอบได้ เหตุที่นักวิชาการกลุ่มนี้เชื่อก็เพราะว่า
สถานการณ์ภายนอกประเทศได้ชี้้นำให้คนกลุ่มนี้เห็น จากความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของ
สหภาพโซเวียตที่สามารถชนะสงครามโลกครั้งที่สองได้ ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้เมื่อเวลาที่
ปกครองโดยกษัตริย์รัสเซียมีความอ่อนแอเป็นอย่างมาก ส่วนอีกประการหนึ่งก็คือ
คนพวกนี้ดูเหมือนจะเชื่อคำทำนายของเลนินที่ว่าในท้ายที่สุดกรรมนิยมนจะต้องสูญสลาย
ไป ดังตัวอย่างของจีนที่สามารถทำการปฏิวัติสำเร็จได้ในปี พ.ศ. 2492 ซึ่งตัวอย่างของ
จีนนี้เป็นแรงผลักดันอย่างดีที่ชี้ให้เห็นว่า การปฏิวัติคอมมิวนิสต์นั้นไม่ใช่แค่ความฝัน แต่
มันเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ ด้วยวิธีการคิดเช่นนี้ก็ทำให้ส่งผลโดยตรงกับการเผยแพร่
ลัทธิมาร์กซ์ในสังคมไทย²⁶

สำหรับการเผยแพร่ลัทธิมาร์กซ์ในสังคมไทยโดยคนไทยครั้งแรกนั้นเกิดขึ้นจาก
การรวมกลุ่มกันของนักคิดหนังสืออักษรสาสน์ โดยผู้ที่ก่อตั้งก็คือ สุภา ศิริมานนท์

²⁶ สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ, "นิตยสารอักษรสาสน์ กับขบวนการสังคมนิยมไทย" ใน จากอักษรสาสน์ถึงสังคมศาสตร์
ปริทัศน์ (กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง, 2549), หน้า 118-119.

นอกจากการเผยแพร่ผ่านทางหนังสืออักษรสาสน์ งานประเภทอื่นที่เกี่ยวข้องกับลัทธิมาร์กซก็ได้มีการตีพิมพ์ออกมาอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2494 งานเรื่อง "แคปิตาลิสม์" ของสุภา ศิริมานนท์ก็ได้รับการตีพิมพ์ออกมา โดยเล่มนี้ สุภาได้เอางานเรื่อง Capital เล่มหนึ่งของมาร์กซมาเป็นแนวทางเรียบเรียงใหม่²⁷ แต่อันที่จริง ในปี พ.ศ. 2490 งานเรื่อง แกลงการณคคอมมิวนิสต์ (The Communist Manifesto) ของมาร์กซและเองเกล ก็ได้ถูกแปลออกมาเป็นภาษาไทยก่อนหน้านั้นแล้ว โดยผู้แปลคือ เสนาะพานิชย์เจริญ ซึ่งชื่อที่ออกมาในครั้งแรกสุดผู้แปลให้ชื่อว่า "กำหนดการคอมมิวนิสต์" เกี่ยวกับผู้แปล สุราชัย ยัมประเสริฐสันนิษฐานว่าเสนาะน่าจะเป็น สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ไทย และก็น่าจะเป็นคนเดียวกันผู้เขียนในอักษรสาสน์ที่ใช้ชื่อว่า "เสนาะธรรมเสถียร"²⁸ นอกจากนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2497- 2498 กุหลาบ สายประดิษฐ์ ก็ได้แปลหนังสือเรื่อง "The Origin of the Family, Private Property and the State" ของเองเกิล โดยใช้ชื่อไทยครั้งแรกว่า "กำเนิดครอบครัว สมบัติส่วนตัว และรัฐ"²⁹ เท่านั้นไม่พอกุหลาบยังได้รับคำชักชวนจากสุภาให้แปลงานเรื่อง "What is Marxism" ของ Emile Burns เพื่อลงในอักษรสาสน์ โดยใช้ชื่อไทยว่า "ปรัชญาของลัทธิมาร์กซิสต์"³⁰

พวกกลุ่มอักษรสาสน์ หรือกลุ่มที่นิยมลัทธิมาร์กหรือลัทธิสังคมนิยม มองว่านักคิดที่มีส่วนในการปฏิวัติฝรั่งเศสทั้งหลายนั้นไม่ใช่ นักทฤษฎีการเมือง หรือเป็นนักปฏิวัติอะไร นักคิดพวกนี้เป็นเพียงนักวรรณกรรมเท่านั้น เรื่องนี้จะสะท้อนออกมาได้เป็นอย่างดีจากการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับวอลต์แตร์ว่าเป็นเพียง นักวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของฝรั่งเศส³¹ และจากคำพูดของ สุภาที่จัดประเภทรุสโซว์ว่าเป็นพวกนักวรรณกรรม

²⁷ นภาพร อติวานิชย์พงศ์ , "การศึกษาทฤษฎีมาร์กซิสต์ในทศวรรษ 2490: รากฐานทางภูมิปัญญาฝ่ายซ้ายไทยหลัง 14 ตุลาคม 2516" ใน วิทยายุทธรัฐ (กรุงเทพฯ: สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 118.

²⁸ สุราชัย ยัมประเสริฐ, "นิตยสารอักษรสาสน์ กับขบวนการสังคมนิยมไทย" ใน จากอักษรสาสน์ถึงสังคมนิยมปริทัศน์ (กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง, 2549), หน้า 130.

²⁹ วิทยากร เชียงกุล, การเมืองภาคประชาชน : มองจากชีวิตและงานของ ศรีบูรพา (กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร, 2544), หน้า 73.

³⁰ นภาพร อติวานิชย์พงศ์ , "การศึกษาทฤษฎีมาร์กซิสต์ในทศวรรษ 2490: รากฐานทางภูมิปัญญาฝ่ายซ้ายไทยหลัง 14 ตุลาคม 2516" ใน วิทยายุทธรัฐ (กรุงเทพฯ: สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 118.

³¹ สุภา ศิริมานนท์, "วอลแตร์ :ชีวิตอันระหกระเหินของนักประพันธ์ใหญ่," ใน วรรณสาส์นสำนึก (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2529), หน้า . 357-359.

แนวโรแมนติกเท่านั้น³² เท่านั้นไม่พอ สุภาแก่นนำนักคิดกลุ่มอักษรสาส์น ยังเขียนบทความ เรื่อง "รากฐานความเป็นมาของประชาธิปไตยสมัยใหม่" ตีพิมพ์ในอักษรสาส์น เดือนมีนาคม พ.ศ. 2495 โจมตีประวัติศาสตร์ที่พวกเสรีนิยมประชาธิปไตย ถือว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่สำหรับตนอย่างเช่น การปฏิวัติในอังกฤษ ค.ศ. 1688 (Glorious Revolution) ว่า เป็นเพียงการปฏิวัติประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ของชนชั้นกระฎุมพีและขุนนางเท่านั้น ไม่ใช่การปฏิวัติเพื่อมวลชนหรือเพื่อคนยากไร้แต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อพวกกลุ่มนักเขียนอักษรสาส์นมองนักคิดเหล่านี้ว่าเป็นเพียงนักวรรณกรรมตลอดจนมองว่า การปฏิวัติเสรีนิยมในอดีตที่ผ่านมาเป็นเพียงการปฏิวัติเพื่อชนชั้นเดียวเท่านั้น จึงทำให้ไม่มีเหตุที่จะต้องศึกษาหรือทำความเข้าใจอะไรเกี่ยวกับงานของพวกเขาเหล่านี้ ซึ่งด้วยวิธีการคิดเช่นนี้มันเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้งานของรูสโซไม่ได้รับความสนใจตั้งแต่ยุคนี้เรื่อยไป

แต่กระนั้นแนวคิดสังคมนิยม ก็ได้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2495 สาเหตุเนื่องจากในปีก่อนหน้าคือ พ.ศ. 2494 ได้มีการก่อรัฐประหารครั้งใหม่ โดยนำรัฐธรรมนูญฉบับปี 2475 กลับมาใช้อีกครั้ง และในปีรุ่งขึ้นก็ได้เริ่มทำการกวาดล้างพวกหัวก้าวหน้า ไม่ว่าจะเป็นปัญญาชน หรือ นักหนังสือพิมพ์ ซึ่งสุภา ศิริमानนท์ กุหลาบ สายประดิษฐ์ และพวกผู้เขียนคนอื่นๆ ที่มีก่อบทความมาลงในอักษรสาส์นก็ถูกจับไปหมด โดยเกือบทุกคนถูกขังคุกยาวนานจนถึงปี พ.ศ. 2500 ด้วยเหตุนี้ หนังสืออักษรสาส์นก็ต้องปิดตัวลงไปโดยปริยาย และหลังจากเวลานี้เป็นต้นไปอีกเป็นสิบปี นักคิดในเชิงทฤษฎีต่างๆทั้งในทางเสรีนิยม หรือว่าในแนวทางสังคมนิยมก็ได้มีการเผยแพร่อีกเลย เนื่องจาก ประเทศไทยได้มีการปกครองระบอบเผด็จการที่เข้มงวดในการควบคุมการเผยแพร่เรื่องราวเหล่านี้³³

จนกระทั่งถึงช่วง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 งานของรูสโซก็จะได้รับการแปลและตีพิมพ์ออกอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ห่างหายไปนานเนื่องด้วยเหตุผลจากบริบททางการเมืองไม่เอื้ออำนวย โดยงานชิ้นนี้ชื่อว่า "สัญญาประชาคม" ตีพิมพ์ออกมาในปี พ.ศ. 2517 ซึ่งการออกมาของงานชิ้นนี้ถือว่า อยู่ภายใต้บริบทหนึ่งที่ทำให้รูสโซได้รับการพูดถึงอีกครั้ง กล่าวคือ บริบททางการเมืองในช่วงหลัง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่เป็นเหตุการณ์

³² สุภา ศิริमानนท์, "วรรณคดีต่างประเทศ พากย์ไทย มหาภากพย์" ใน วรรณสาส์นสำนึก (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2529), หน้า 82.

³³ โปรตุเกสละเอียดยุคนี้ได้ใน สุวิมล รุ่งเจริญ, บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2490 -2501 (วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 176-183.

หลังจากนิสิต นักศึกษาและประชาชนได้ทำการโค่นล้มระบอบเผด็จการที่ครอบงำไทยมาอย่างยาวนานหลายสิบปี และเมื่อการโค่นล้มได้เสร็จสิ้นลง ความรู้สึกและอารมณ์ของการโหยหาสังคมที่เป็นธรรมก็เกิดขึ้นอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ปัญญาในสมัยหลัง 14 ตุลาฯ ต่างก็พยายามที่จะนำเสนอถึงสังคมที่ตนเองคิดว่าเป็นธรรมที่สุด ดังที่สะท้อนให้เห็นจากข้อความของนายวีระ มุสิกพงศ์ ที่พิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐในปี พ.ศ. 2517 ว่า "หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ใครต่อใครก็ไม่รู้จักขึ้นมาปลุกระดมมวลชนกันอย่างขนานใหญ่ให้ปฏิบัติต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ต้องทำลายชนชั้นนายทุนศักดินา นายทุนขุนนาง และนายทุนขุนศึก"³⁴ ประกอบกับ หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ รัฐบาลใหม่ของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ก็ได้เปิดเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็น เพราะตามที่กล่าวไปแล้วว่า หลังรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา งานเขียนทางการเมืองแทบจะไม่ได้พิมพ์ออกมาเนื่องจากรัฐบาลคณะปฏิวัติควบคุมอย่างหนัก ด้วยความอึดอัดเช่นนี้ก็ได้ทำให้งานเขียนทางการเมืองประเภทต่างๆ ได้ผลิตกันออกมาเป็นจำนวนมากอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน³⁵

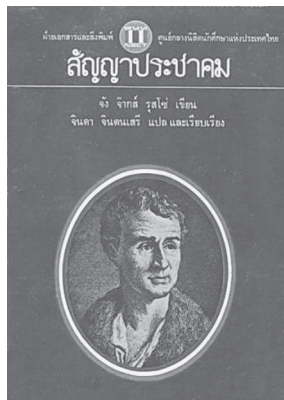
ในบรรดางานทั้งหมดที่ตีพิมพ์ออกมาในช่วงเวลาดังกล่าว งานของรุสโซ่ได้ถูกตีพิมพ์ออกมาในช่วงเวลานี้ด้วย โดยงานของรุสโซ่ที่ถูกแปลและพิมพ์ออกมาก็คืองานชิ้นสำคัญที่สุดและมีชื่อเสียงของเขาคือชื่อว่า "สัญญาประชาคม" (The Social Contract) ผู้แปลก็คือ จินดา จินตนเสรี ตีพิมพ์ออกมาในปี พ.ศ. 2517 และผู้ที่สนับสนุนการจัดพิมพ์ออกมาก็คือ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย โดยศูนย์กลางนิสิตฯ ได้อธิบายถึงเหตุผลในการจัดพิมพ์ออกมาว่า "อาวุธทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาไม่มีอาวุธชนิดใดเลยที่จะทรงประสิทธิภาพในการพัฒนาสังคมมนุษย์ได้เท่าเทียมกับหนังสือ...มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความคิด สามารถเข้าใจในธรรมชาติจนกระทั่งปรับธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ดังนั้นเมื่อธรรมชาติเรายังสามารถดัดแปลงแก้ไข นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ จึงเป็นที่แน่นอนว่าเราต้องสามารถปรับปรุงแก้ไขสังคมให้มนุษย์ทุกผู้คน

³⁴ วีระ มุสิกพงศ์, เจตนารมณ์วีระชน 14 ตุลาคม," สยามรัฐ, 15 ตุลาคม 2517, หน้า 5.

³⁵ โปรตตุ รายชื่อหนังสือที่วิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง หรือหนังสือเกี่ยวกับสิทธิการเมืองตั้งแต่ พ.ศ. 2501 จนถึงก่อนเหตุการณ์เดือนตุลาคม 2514 ส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือสำหรับต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่ไม่ปรากฏว่ามีหนังสือที่สนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ ใน บุญเรือง เนียมหอม , "การจัดพิมพ์หนังสือระหว่างปี พ.ศ. 2501-พ.ศ. 2510" ใน การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่ระหว่างวันที่ 14 ต.ค. 2516 ถึงวันที่ 26 ม.ค. 2518 (กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานโยบาย กรมฝึกหัดครู, 2519), หน้า 39-42.

ได้รับความยุติธรรม ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันได้แน่ และเมื่อนั้นย่อมหมายถึง เราได้นำสังคมไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้ว แต่ก่อนที่จะถึงขั้นนั้นได้ สิ่งแรกที่จะต้องกระทำ คือ ขจัดความไม่รู้ ปลุกกระตุ้นให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าแห่งความเป็นคน ปลุกกระตุ้นสรรพความคิด สรรพกำลังในสังคมให้ช่วยกันปฏิวัติสังคมใหม่ ในการที่จะทำเช่นนั้นได้ เราจำต้องเสนอแนวความคิดด้านต่างๆ เสนอทรรศนะที่ถูกต้องให้แก่กัน และกัน ขจัดความคิดที่ไม่ถูกต้อง ที่ล้าหลังทิ้งไป แล้วให้มวลชนตัดสินใจว่าต้องการแบบไหน

ทางด้านเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่เราจะทำได้นั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน อาทิ เสนอแนวคิดอันเป็นทฤษฎีใดๆ หรือเสนอแผ่ออกไปในรูปอื่น หรือแนวอื่นๆ ที่มีเป้าหมายสู่ประชาธิปไตยที่แท้จริง ... หนังสือสัญญาประชาคม (Contract Social) ของ จัง จักส์ รูสโซ เป็นหนังสือที่ได้รับการกล่าวถึงมากเป็นพิเศษตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาจนถึงชั้นอุดมศึกษาและในวงการการศึกษาเมืองไทย ใครต่อใครก็อยากอ่านแต่ว่าหาฉบับที่แปลเป็นภาษาไทยมาอ่านไม่ได้ทางฝ่ายเอกสารและสิ่งพิมพ์จึงได้ขอความร่วมมือจากผู้รู้ภาษาฝรั่งเศส คือ คุณจินดา จินตนะเสรี ช่วยแปลจากต้นฉบับเดิมที่เป็นภาษาฝรั่งเศส หนังสือเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้ต้องการศึกษาความคิดทางการเมืองอันนับได้ว่า เป็นงานระดับโลกในอดีต"³⁶

รูปหน้าปกหนังสือสัญญาประชาคม ภาคภาษาไทย ฉบับตีพิมพ์ พ.ศ. 2517

³⁶ จัง จักส์ รูสโซ, "คำชี้แจงของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" ใน สัญญาประชาคม, แปลโดย จินดา จินตนะเสรี (กรุงเทพฯ: ฝ่ายเอกสารและสิ่งพิมพ์ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2517), ไม่ปรากฏหน้า.

จากจุดมุ่งหมายของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาที่ดีพิมพ์งานของรัสเซียออกมา ก็เป็นที่ชัดเจนว่า ศูนย์กลางนิสิตตระหนักดีว่าในช่วงเวลานั้น ตัวศูนย์เอง ตลอดจน ปัญญาชนและคนในสังคมกำลังตื่นตัวที่จะปฏิวัติสังคมไทยและประเทศไทย งานของรัสเซียจึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็น "อาวุธทางความคิด" ที่ถูกนำมาใช้ในสังคมช่วงหลัง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เพราะตามที่กล่าวไปหลายครั้งแล้วว่า "ยี่ห้อ" หรือ ความมีชื่อเสียงของรัสเซียได้ถูกผูกติดอยู่กับคำอธิบายที่ว่า ความคิดทางการเมืองรัสเซีย มีอิทธิพลต่อการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ซึ่งสิ่งนี้จะทำให้รัสเซียได้กลับมาอีกครั้งนอกจากที่ก่อนหน้านี้ได้ไปปรากฏอยู่ในตำราเรียน และการกลับมาครั้งนี้รัสเซียก็ถูกใช้ในลักษณะเดียวกันกับเมื่อตอนระบอบใหม่ของคณะราษฎร คือ เป็นอาวุธทางความคิดที่ใช้ในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่ เรื่องชื่อเสียงของรัสเซียเกี่ยวกับอิทธิพลต่อการปฏิวัติฝรั่งเศสกับจุดมุ่งหมายเบื้องหลังต่อการนำมาพิมพ์ในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคมเห็นชัดเจน ดังจะเห็นได้จากข้อเขียนที่อยู่ในบทนำซึ่งสาธยายสรรพคุณของรัสเซียว่าความคิดของเขานี้มีอิทธิพลต่อการปฏิวัติฝรั่งเศสอย่างไร หนังสือสัญญาประชาคมเปลี่ยนแปลงโลกสมัยใหม่อย่างไร หลักการประชาธิปไตยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเสรีภาพเสมอภาค อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนต่างก็เป็นหนี่งต่อรัสเซียแทบทั้งสิ้น³⁷

อย่างไรก็ดี งานของรัสเซียในช่วงหลัง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ถือได้ว่าเป็นเพียงส่วนเล็กน้อยเท่านั้นในจำนวนหนังสือกระแสหลักที่มุ่งเน้นไปในทางลัทธิคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ ผู้เขียนมีตัวเลขงานวิจัยในปี พ.ศ. 2519 ของนิสิตปริญญาโท ของคณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ทำการสำรวจหนังสือทางการเมืองที่ดีพิมพ์ออกมาในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนก่อนถึงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยจากการสำรวจหนังสือที่ดีพิมพ์ออกมาโดยสำนักพิมพ์นั้นทั้งหมดมีจำนวน 96 เล่ม (ไม่นับหนังสือที่เป็นแผ่นพับ หรือที่เรียกกันว่าหนังสือเล่มละบาท) พบว่า ร้อยละ 43.62 เป็นหนังสือที่มีจุดมุ่งหมายเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์³⁸ และอีก

³⁷ จัง จ้ากส์ รัสเซีย, "อิทธิพลของสัญญาประชาคม" ใน สัญญาประชาคม, แปลโดยจินดา จินตนะเสรี (กรุงเทพฯ: ฝ่ายเอกสารและสิ่งพิมพ์ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2517), หน้า 15.

³⁸ โดยเนื้อหาอยู่ในกลุ่มหนังสือที่เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ มีร้อยละ 75 เป็นเรื่องการต่อสู้ทางชนชั้น ร้อยละ 66.67 เป็นทฤษฎีการปฏิวัติของเหมาเจ๋อตุง และ 58.33 จะเป็นเรื่องทฤษฎีจักรวรรดินิยม โปรดดู บุญเรือง นิยมหอม, "การจัดพิมพ์หนังสือระหว่างปี พ.ศ. 2501-พ.ศ. 2510" ใน การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่ระหว่างวันที่ 14 ต.ค. 2516 ถึงวันที่ 26 ม.ค. 2518 (กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิตยเทศกรรมาธิการ, 2519), หน้า 125, 127, 133.

ร้อยละ 6.38 สนับสนุนลัทธิสังคมนิยมแบบอื่น ๆ ส่วนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยมีเพียงร้อยละ 28.72³⁹ จากตัวเลขนี้ก็ชี้ให้เห็นว่า รูสโซเป็นเพียงส่วนเล็กน้อยเท่านั้น และไม่ใช่งานที่อยู่ในกระแสหลักของความสนใจในปัญญาชนสมัยนั้นมากนัก แต่ถ้าดูจำนวนหัวข้อย่อยจากจำนวนหนังสือที่พิมพ์โดยนิสิตนักศึกษาแต่นักวิชาการเป็นผู้เขียนก็จะพบว่า หัวข้อประเภทความชอบธรรมของการใช้เสียงข้างมากมีสูงถึงร้อยละ 70 หลักการเรื่องความเสมอภาค มีถึงร้อยละ 100⁴⁰ เช่นเดียวกับหลักการเรื่องเสรีภาพที่สูงถึง ร้อยละ 100 ซึ่งเรื่องนี้ก็ชี้ให้เห็นว่า แม้เรื่องเหล่านี้จะไม่ได้ได้รับความนิยมเป็นกระแสหลัก แต่ก็พอที่จะเห็นภาพได้ว่า ความนิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยตรงกำลังได้รับความนิยมไม่น้อย ดังนั้นด้วยบริบทเช่นนี้ นักคิดที่จะหยิบมาใช้ก็คงหลีกเลี่ยงไม่ได้เนื่องจากในบรรดานักคิดทั้งหลายจนถึงปัจจุบัน คนที่มีชื่อเสียงและถือกันว่าเจ้าลัทธิในแนวอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักการเสรีภาพ หลักการเสมอภาคที่โด่งดังที่สุดคนหนึ่งก็คือ รูสโซ ประกอบกับเหตุผลที่คนไทยรับรู้กันดีว่ารูสโซเป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดต่อการปฏิวัติฝรั่งเศสตามที่กล่าวไปแล้ว ดังนั้นเองรูสโซจึงถูกนำมาใช้อีกครั้งในบริบททางการเมืองของช่วงเวลานี้

ต่อมาภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 สถานการณ์การเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลัน จากที่แต่เดิมเป็นยุคที่มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ก็กลับกลายเป็นว่ารัฐบาลพลเรือนถูกยึดอำนาจและรัฐบาลขวาจัดของนายธานินทร์ กรัยวิเชียรก็ทำการปกครองประเทศต่อไป ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ก็ทำให้มีบริบทแบบใหม่เกิดขึ้นคือ จากที่แต่เดิมในช่วงหลัง 14 ตุลาฯ หนังสือจำนวนมากได้ถูกตีพิมพ์ออกมาเพื่อเปิดหูเปิดตาประชาชน หรือ เพื่อปลุกกระตุ้นให้คนปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคม ก็กลับกลายมาเป็นหนังสือต่าง ๆ ถูกอายัดห้ามพิมพ์ ด้วยบริบทเช่นนี้ งานของรูสโซเรื่องสัญญาประชาคมที่แปลโดย จินดา จินตนเสรี ที่ได้รับการตีพิมพ์ออกมามีอีกครั้งในปี พ.ศ. 2522 ผู้เขียนพบว่า เนื้อความที่แปลไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไร สิ่งที่เปลี่ยนก็คือ ผู้จัดพิมพ์ซึ่งเปลี่ยนจาก "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" มาเป็น "ชมรมแสงธรรม" และ

³⁹ โปรตุเกส บุญเรือง เนียมหอม , "การจัดพิมพ์หนังสือระหว่างปี พ.ศ. 2501-พ.ศ. 2510" ใน การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่ระหว่างวันที่ 14 ต.ค. 2516 ถึงวันที่ 26 ม.ค. 2518 (กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู, 2519), หน้า 139.

⁴⁰ โปรตุเกส บุญเรือง เนียมหอม , "การจัดพิมพ์หนังสือระหว่างปี พ.ศ. 2501-พ.ศ. 2510" ใน การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่ระหว่างวันที่ 14 ต.ค. 2516 ถึงวันที่ 26 ม.ค. 2518 (กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู, 2519), หน้า 95.

อีกสิ่งหนึ่งที่เปลี่ยน คือ คำนำในหนังสือ จากที่แต่เดิม ศูนย์กลางฯ ได้เขียนไว้อย่างยืด ยาวว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นอาวุธ หรือเครื่องมือที่จะให้ประชาชนหูตาสว่าง ตลอดจนใน คำนำมีคำพูดปลุกระดมต่าง ๆ นานา ความยาวคำนำเกือบสี่หน้า แต่ในฉบับ พ.ศ. 2522 เป็นการตัดทอนคำนำเดิมลงไปเหลือเพียงหน้าเดียว โดยเปลี่ยนเป็นจุดมุ่งหมายในการ พิมพ์เพื่อให้คนทั่วไปได้ศึกษาความคิดทางการเมืองที่สำคัญของโลก ผู้เขียนคาดว่า เหตุที่เปลี่ยนก็น่าจะมาจากเหตุผลในเรื่องการเข้มงวดเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ของรัฐบาลหลัง 14 ตุลาคม ⁴¹

การนำทฤษฎีการเมืองของรุสโซมาใช้ในช่วงหลัง 14 ตุลาคม โดยการตีพิมพ์ของ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ก่อนช่วงที่จะมีผลสะท้อนต่อพวกที่ยึดถืออุดมการณ์กันตรงข้าม พอสมควร เนื่องจาก ผู้เขียนพบ ว่าในช่วงหลังที่ฝ่ายขวา หรือฝ่ายอนุรักษนิยมได้ปราบปรามขบวนการนักศึกษาเรียบร้อยแล้ว พวกฝ่ายขวาก็ได้พยายามที่สร้างวิธีคิดใหม่เพื่อ ครอบงำความคิดที่ออกมาก่อนหน้านี้ด้วยวิธีการโฆษณาชวนต่าง ๆ นานา ซึ่งวิธีหนึ่ง ก็คือ การออกหนังสือ โดยมีหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า "สงครามคอมมิวนิสต์" โดยหนังสือ เล่มนี้ชี้ให้เห็นว่า ความคิดของรุสโซ้นั้นจริงๆ แล้วเป็นรากฐานของแนวคิดแบบ คอมมิวนิสต์ที่กำลังแพร่หลายในปัจจุบัน เนื่องจากความคิดของรุสโซ้นั้นเป็นเชื้อไฟให้การ ปฏิวัติฝรั่งเศส 1789 ซึ่งผู้เขียนมองว่าการปฏิวัติครั้งนั้นก็เป็นจุดเริ่มต้นแบบเดียวกับ แนวคิดคอมมิวนิสต์ที่กำลังแพร่หลายไปในทั่วโลก ดังนั้นแล้วผู้เขียนจึงอธิบายว่าพวก นักคิดของการปฏิวัติฝรั่งเศสไม่ใช่ของดี แต่เป็นของที่ก่อให้เกิดความวุ่นวาย ซึ่งผู้เขียน ได้กล่าวถึงรุสโซและวอลแตร์ในการปฏิวัติฝรั่งเศสว่า "นายวอลแตร์และนายรุสโซได้ปลุก ระดมกรรมกรชาวนาให้บุกเข้าไปทำลายคุกบาสดิล เพื่อปลดปล่อยนักโทษซึ่งเป็นพวก เดียวกัน เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2332 หลังจากนั้นก็จับขุนนางไปประหารชีวิต โดยเครื่องกลโยดิน วันละ 40,000 คน สำหรับพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 และพระนางแมรีอัง ตัวเนต หลบหนีออกนอกประเทศ แต่ในที่สุด นายวอลแตร์และนายรุสโซก็ให้พรรคพวก ตามจับเอาตัวมาประหารชีวิตเมื่อ 21 กรกฎาคม 2336" ⁴²

⁴¹ ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการออกประกาศประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดชื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่ ห้ามผู้ใดมิได้ครอบครอง ฉบับลงประกาศวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2520 และฉบับลงประกาศวันที่ 6 ตุลาคม 2520 แสดงให้เห็นถึงความเข้มงวดกวดขันต่อการพิมพ์หนังสือเป็นอย่างมาก

⁴² ประสิทธิ์ ไชยทองพันธ์, สงครามคอมมิวนิสต์ (พระนครฯ: สยามบรรณ, 2522), หน้า 5.

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า ผู้เขียนไม่มีความรู้เกี่ยวกับรูสโซหรือวอลแตร์ และการปฏิวัติฝรั่งเศสแม้แต่หน่อย เนื่องจากถ้าคนได้ศึกษาเรื่องดังกล่าวมาเพียงเล็กน้อย ก็จะทราบว่า รูสโซและวอลแตร์ได้เสียชีวิตลงในปีเดียวกันตั้งแต่ก่อนเกิดการปฏิวัติเป็นสิบเอ็ดปี มันจึงเป็นไปได้ที่คนเหล่านี้จะไปเที่ยวไล่จับคนในการปฏิวัติ มากไปกว่านั้น จากเนื้อความข้างต้นก็จะเห็นว่า ผู้เขียนเอาเหตุการณ์วันที่ทำลายคุกบาสดิลไปปนกับยุคแห่งความน่าสะพรึงกลัวของโรแบสปีแอร์ ซึ่งสองเหตุการณ์นี้มีความห่างกันเป็นปีๆ แต่ถึงแม้ว่าข้อความข้างต้นจะผิดอย่างไม่น่าให้อภัย แต่สิ่งหนึ่งที่สะท้อนออกมาจากข้อเขียนนี้คือ ผู้เขียนพยายามที่จะสร้างภาพอันโหดร้ายน่ากลัวให้กับนักคิดในข้างต้น ซึ่งผู้เขียนคิดว่า ตัวผู้เขียนเองก็คงจะทราบดีว่า ในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ งานของรูสโซได้ถูกตีพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมาก (ตีพิมพ์สองครั้ง ครั้งละ 5,000ฉบับ) และผู้ตีพิมพ์ก็คือ ศูนย์กลางนิสิตที่ทำการปลุกปั่นผู้คนให้ลุกขึ้นเปลี่ยนแปลงสังคม ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงพยายามที่โฆษณาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไปในทิศทางที่เลวร้ายตลอดจนนำมาผูกกับภัยคอมมิวนิสต์ที่กำลังเป็นกระแสที่แพร่หลายอยู่ในช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

อย่างไรก็ดี หลังจาก ปี พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของช่วงเวลานี้ ที่รูสโซถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ชื่อของรูสโซหรือทฤษฎีการเมืองของเขาก็ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นอาวุธทางความคิดอีกต่อไป สาเหตุก็เนื่องจากบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงแบบฉับพลัน ตลอดจนมีการควบคุมอย่างเข้มงวดจากรัฐบาลฝ่ายขวา แต่ถึงกระนั้น ชื่อและความคิดของเขาก็ได้ไปปรากฏอยู่ในตำราแนวทฤษฎีการเมืองที่เพิ่งจะเกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ ในช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาฯ ตำราแนวทฤษฎีการเมือง และความคิดทางการเมืองก็มีการเขียนและพิมพ์กันมากขึ้น เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า กระแสปรัชญาการเมืองและทฤษฎีการเมืองเริ่มที่แพร่หลายในเมืองไทยหลังจากที่นักวิชาการที่ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกทางด้านปรัชญาการเมืองโดยตรงคนแรกของไทยอย่างสมบัติ จันทรวงศ์ ได้เข้ามารับราชการเป็นอาจารย์ที่ธรรมศาสตร์ สมบัติก็ได้เริ่มสอนวิชาต่างๆ เหล่านี้ในมหาวิทยาลัยในเมืองไทยตามอย่างที่ตนได้เคยเล่าเรียนมาจากอเมริกา ยิ่งไปกว่านั้น วิชาแนวทฤษฎีการเมืองและปรัชญาการเมืองก็ได้เริ่มมีการบรรจุอยู่ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยใหม่อื่นๆ ที่เริ่มมีการเปิดการเรียนการสอนในทางรัฐศาสตร์เป็นกิจจะลักษณะมากขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 สาเหตุเนื่องจากบรรยากาศทางการเมืองเปิดประกอบกับความหิวกระหายของคนที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทาง

การเมือง ดังนั้นเองวิชาต่างๆเหล่านี้จึงมีการขยายตัวออกไปมาก และแม้ว่าในช่วงหลัง พ.ศ. 2519 จะเป็นปีที่รัฐบาลวางแผนจัดทำโครงการปราบปรามนิสิตนักศึกษา ตลอดจนทำการ กวดขันเกี่ยวกับการเผยแพร่งานเขียนทางการเมืองในท้องตลาดโดยทั่วไป แต่การกวด ขันดังกล่าวก็ไม่ได้เข้ามายุ่งย่ำกับหลักสูตรทางการเมืองของมหาวิทยาลัยมากนัก ยิ่งไปกว่านั้นหลักสูตรทางการเมืองอันเกี่ยวข้องกับวิชาประเภททฤษฎีการเมืองและ ปรัชญาการเมืองต่างก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นไปกว่าเก่า ดังจะเห็นได้จากกรณีของนัก ศึกษาที่จบการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเปิดอย่างรามคำแหงก็มีจำนวน มากที่สุดอันดับหนึ่งในสามสาขาที่คนจบมากที่สุด⁴³

III

รัฐโซกับวาทกรรมเสียงข้างมาก และการเมืองเรื่องสัญญาประชาคม : พ.ศ. 2540-2555

ตามที่กล่าวไปแล้วว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่งานของรัฐโซได้ถูก นำมาใช้ในฐานะเครื่องมือทางการเมือง และรัฐโซก็ไม่ได้ปรากฏในสังคมอีกเลยนอกจาก ในตำราเรียนประเภททฤษฎีการเมือง จนกระทั่งถึง ช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ชื่อและ ทฤษฎีการเมืองของรัฐโซก็ได้มีผู้คนอ้างถึงเป็นจำนวนมากในทางการเมือง เกี่ยวกับ เรื่องนี้จะเห็นได้ชัดจากบทความที่ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ จากที่แต่เดิม ตั้งแต่ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ (พฤษภาคม พ.ศ. 2535) เป็นต้นมาจนถึงปี พ.ศ. 2540 แทบไม่ปรากฏในหนังสือพิมพ์เลยว่ามีคนกล่าวถึงชื่อรัฐโซเลย แต่หลังปีพ.ศ. 2540 เป็นต้นมา บทความที่เขียนหรืออ้างถึงทฤษฎีการเมืองของรัฐโซมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เรื่อยๆ (โปรดดูตารางประกอบ)

43

44 จากการสืบค้นโดยใช้ฐานข้อมูล "New Center" โดยค้นหาจากบทความในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย 26 ฉบับ ได้แก่ ไทยโพสต์ โลกวันนี้ โลกวันนี้วันสุข โพสต์ทูเดย์ แนวหน้า เดลินิวส์ อีคอนนิวส์ สยามรัฐ สยามธุรกิจ มติชน มติชนสุดสัปดาห์ พิมพ์ไทย ผู้จัดการรายวัน ผู้จัดการรายสัปดาห์ ผู้จัดการ 360 องศา รายสัปดาห์ บ้านเมือง ประชาชาติธุรกิจ ประชาชน ประชาชนรายสัปดาห์ ข่าวสด ฐานเศรษฐกิจ บางกอกทูเดย์ บางกอกทูเดย์รายสัปดาห์ ASTV ผู้จัดการรายวัน ASTV ผู้จัดการรายสัปดาห์ กรุงเทพธุรกิจ และ ขอบเขตระยะเวลาเริ่มต้นตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม ปี พ.ศ. 2535 จนถึง 10 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2549

ตารางข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนบทความที่อ้างถึงชื่อรูโซจําแนกตามชื่อหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2535-2549⁴⁴

ปี พ.ศ.	ข่าว หุ้น	มติชน	ไทย โพสต์	เดลินิวส์	กรุงเทพ ธุรกิจ	ผู้จัดการ	ข่าวสด	สยามรัฐ	คมชัดลึก	รวม
2535	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2536	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2537	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2538	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2539	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2540	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
2541	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2542	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2543	-	-	-	1	-	-	-	1	-	2
2544	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
2545	-	1	-	-	1	-	1	1	-	4
2546	-	-	-	-	-	-	1	-	2	5
2547	-	2	1	1	-	1	-	3	1	9
2548	-	1	3	-	4	5	-	1	3	17
2549	2	6	2	2	5	2	2	-	1	22

ถ้าสังเกตจากตัวเลขข้อมูลด้านบทก็จะพบว่าก่อนหน้าปี พ.ศ. 2545 ชื่อของรัสเซียไม่ได้ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์มากนัก แต่หลังจากปีดังกล่าวชื่อของรัสเซียถูกอ้างอิงเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจาก บริบทการเมืองตั้งแต่หลังปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ที่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตรได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงเป็นจำนวนมากจนเกือบถึงกึ่งหนึ่ง (248 เสียงจาก 500) ซึ่งเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่พรรคเดียวจะได้คะแนนสูงถึงขนาดนี้ ด้วยรูปการเช่นนี้ ตัวนายกรัฐมนตรีก็ได้รับเริ่มใช้ทฤษฎีการเมืองของรัสเซียมาอธิบายเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลของตนเอง ดังจะเห็นได้ในงาน ปาฐกถา "สัมมนาพรรคการเมืองเอเชียครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 อดีตนายกรัฐมนตรียกได้ว่า *"ในบรรทัดแรกของหนังสือชื่อ The Social Contract นั้น รัสเซียได้กล่าวเอาไว้ว่า "Man is born free; and everywhere he is in chains. One thinks himself the master of others, and still remains a greater slave than them"* นัยยะสำคัญของประโยคก็คือ *มนุษย์ทั้งผู้หญิงผู้ชายมีเสรีภาพมาแต่กำเนิด แต่เมื่อรัฐกำเนิดขึ้น มนุษย์ได้ยอมสละเสรีภาพของตน มาอยู่ภายใต้พันธะทางกฎหมายและชนบทของรัฐบาลและเจตจำนงสากล (General will) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกฎเกณฑ์ทางสังคมและการปกครองโดยคนส่วนใหญ่"*⁴⁵ (การเน้นเป็นของผู้เขียนเอง)

อย่างไรก็ตาม การอ้างถึงรัสเซียยังไม่ปรากฏมากมายนักจนกระทั่งถึง ช่วงการเลือกตั้งครั้งที่สองของทักษิณ ชินวัตร คือ การเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2548 จำนวนความถี่ที่อ้างถึงรัสเซียได้เพิ่มขึ้นจากแต่เดิมในปีพ.ศ. 2547 ที่มีการอ้างถึงแค่ 9 ครั้ง ปรากฏว่าเพิ่มมากขึ้นเป็น 17 ครั้ง และ 23 ครั้งในปีถัดๆไป สาเหตุที่รัสเซียถูกนำมาอ้างอิงเป็นอย่างมากก็เนื่องจาก การเลือกตั้งครั้งนั้น พรรครัฐบาลได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนท่วมท้นอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมา เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐบาลหรือผู้ที่สนับสนุนรัฐบาลต่างก็ได้นำรัสเซียมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมในคะแนนเสียงของตนเอง การพูดเช่นนี้ ดังจะเห็นได้จากตั้งแต่วันแรกที่นายกรัฐมนตรีได้รับพระบรมราชโองการฯ ทักษิณ ชินวัตรก็ได้ออกมาแถลงว่า *"จะยึดมั่นใน*

⁴⁵ โปรตุ การใช้วาทกรรมสัญญาประชาคม เจตจำนงทั่วไป กับเสียงข้างมากของทักษิณ ชินวัตร เพิ่มเติมได้ใน Pasuk Phongpaichit and Chris Baker, Thaksin (Chiang Mai: Silkworm Book, 2009), pp. 118, 135-139, 171, 355.

สัญญาประชาคม และจะไม่ใช้เสียงข้างมากในทางที่ผิด" ⁴⁶

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้เขียนยังสังเกตว่าในช่วงนี้ไม่ว่าจะเรื่องอะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับนโยบายในต่อนหาเสียงเลือกตั้งอิตินายกฯ ทักซิณก็จะเรียกสิ่งนั้นว่า "สัญญาประชาคม" ทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น นโยบายที่หาเสียงว่าจะแก้ไขปัญหาการจราจร ก็จะถูกเรียกว่า "สัญญาประชาคมเรื่องแก้ปัญหารถจราจร" ⁴⁷ นโยบายแก้ปัญหาคความยากจน ก็จะถูกเรียกว่า "สัญญาประชาคมเรื่องแก้ปัญหาคความยากจน" ⁴⁸ นอกจากนี้ ในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวโจมตีอิตินายกฯ โดยกลุ่มพันธมิตรฯ ตัวนายกฯ ก็ออกมากล่าวว่า "การเมืองคืออะไรละ การเมืองมันผิดหลักของระบบ ต้องย้อนกลับไปถาม รูสโซ มองเดสกีเอร์ โทมัส ฮ็อบ ถ้าทุกคนถามแล้วยึดทฤษฎีไว้ให้ดีก็จะไม่มีปัญหาตรงนี้ วันนี้ทุกคนก็จะนึก ถึงแต่เพียงว่าได้รับมอบหมายมาทำหน้าที่ตรงนี้ จะทำหน้าที่ให้ดีที่สุดโดยยึดถือผล ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่และชาติเป็นหลัก ทุกอย่างก็จะจบ" ⁴⁹ ดังนั้นเองเมื่ออิตินายกฯ ทักซิณนิยามออกมาพูดถึงนักทฤษฎีตามที่กล่าวไปแล้ว ในด้านหนึ่งคนที่ไม่เห็นด้วยก็พยายามที่จะอธิบายว่า การอ้างนักคิดของอิตินายกฯ ไม่ค่อยจะถูกต้องนัก ซึ่งคนกลุ่มนี้ก็เป็นอีกจำนวนหนึ่งที่ทำให้ความถี่ในการอ้างถึงแนวคิดของรูสโซเพิ่มมากขึ้นในช่วงปี 2548 เป็นต้นไป ตัวอย่างของบทความในหน้าหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ก็ได้แก่บทความของไชยันต์ ไชยพร เรื่อง "เสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตย" ⁵⁰ , บทความของชำนาญ จันทรเรือง เรื่อง "สัญญาประชาคมที่นายกฯ ไม่ได้พูดถึง" ⁵¹ , บทความเรื่องอำนาจ ผู้เขียนนามปากกา กระเจกเงา ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์คมชัดลึก ⁵² ,

⁴⁵ โปรตุ ดู การใช้วาทกรรมสัญญาประชาคม เจตจำนงทั่วไป กับเสียงข้างมากของทักซิณ ชินวัตร เพิ่มเติมได้ใน Pasuk Phongpaichit and Chris Baker, Thaksin (Chiang Mai: Silksworm Book, 2009), pp. 118, 135-139, 171, 355.

⁴⁶ บทบรรณาธิการ, "เปิดปูมรมต. รัฐบาล"ทักซิณ 2/1" จงยึดมั่นในสัญญาประชาคม ไม่ใช่เสถียรภาพในทางที่ผิด," ประชาชาติธุรกิจ (14 มีนาคม 2548)

⁴⁷ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ (8 มกราคม, 2539)

⁴⁸ "รัฐบาลขอทำสัญญากับประชาชนว่า ในอีกหกปีข้างหน้าคนจนจะหมดไปจากประเทศไทย," มติชน (15 มกราคม 2547)

⁴⁹ "ทักซิณ"ระบุหากมีหลักฐานจะเปิดกลุ่มจ้องล้ม," กรุงเทพธุรกิจ (30 พฤษภาคม 2548)

⁵⁰ ไชยันต์ ไชยพร, "ร้อยแปดวิถีทัศน์ : เสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตย," กรุงเทพธุรกิจ (28 กุมภาพันธ์ 2548)

⁵¹ ชำนาญ จันทรเรือง, "สัญญาประชาคมที่นายกฯ ไม่ได้พูดถึง," กรุงเทพธุรกิจ (17 สิงหาคม 2548)

⁵² กระเจกเงา, "อำนาจ," คมชัดลึก (19 สิงหาคม 2548)

การตอบคำถามจากทางบ้านโดย โปตองแห่ง ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์⁵³ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชื่อและแนวคิดทางการเมืองของรัฐโซถูกใช้กันมากในช่วงเวลานี้

มีอีกประเด็นหนึ่งที่สอดคล้องกัน ก็คือ ผู้เขียนพบว่า ในส่วนของคำว่า "สัญญาประชาคม" คำนี้มีการใช้กันแพร่หลายในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนมากมายกกว่าสามร้อยครั้งที่อ้างถึงคำนี้ในช่วงเวลาดังแต่พ.ศ. 2536-2550 ซึ่งการใช้คำว่าสัญญาประชาคมก็เป็นการใช้ในลักษณะความหมายที่สื่อถึง คำสัญญาของนักการเมืองที่สัญญากับประชาชนตอนที่หาเสียง (สัญญา + ประชาคม = สัญญา กับ ประชาชน) วิธีการใช้ลักษณะนี้จะปรากฏเห็นอยู่ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นตามหน้าหนังสือพิมพ์ได้ทั่วไป และคำนี้เป็นคำที่ติดตลาดของสังคมไทยอย่างมาก ผู้เขียนไม่ทราบว่ามีใครเป็นคนที่นำมาคำเหล่านี้มาใช้เป็นคนแรก ซึ่งในเบื้องต้นผู้เขียนสันนิษฐานว่า คำนี้น่าจะใช้ในความหมายดังกล่าวในช่วงรัฐบาลทักษิณครั้งที่สอง เนื่องจากได้คะแนนจากการเลือกตั้งจนท่วมท้น แต่เมื่อสืบหาไปก็พบว่า ก่อนหน้านั้นคนก็มีการใช้คำว่าสัญญาประชาคมในความหมายที่บ่งชี้ถึงนโยบายของรัฐที่ทำกับประชาชนตั้งแต่ก่อนพ.ศ. 2540 เสียอีก ยกตัวอย่างเช่น ในปีพ.ศ. 2537 พลตรีจำลอง ศรีเมืองใช้คำว่า "สัญญาประชาคม" ในกรณีที่สอบถามรัฐบาลว่าเมื่อไรจะแก้รัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยตามที่สัญญากับประชาชนไว้⁵⁴ ในปีพ.ศ. 2538 นายประสพ บุษราคัม ก็ได้ทวงถามรัฐบาลว่า เมื่อไรจะกระจายอำนาจออกสู่ท้องถิ่นตาม "สัญญาประชาคม" ที่ให้ไว้⁵⁵ นอกจากนี้ผู้เขียนยังพบด้วยว่า ประสงค์ สุนศิริ ยังใช้คำว่า สัญญาประชาคมในความหมายที่ไม่ยอมเข้าร่วมเป็นพรรคเดียวกับพรรคพลังธรรม ว่าตนจะไม่ขอเข้าร่วมทำสัญญาประชาคม มากไปกว่านั้น เวนิน ชิตชอบก็เคยใช้คำว่า "สัญญาประชาคม" ในความหมายที่ว่า ตนเองได้ทำสัญญาประชาคมกับพรรคร่วมห้าพรรคในขณะนั้นไว้แล้วว่า ตนจะไม่ซื้อเสียง จะไม่ใช้เงินหว่าน⁵⁶ ผู้เขียนยังพบด้วยว่า ไม่เพียงแต่นักการเมืองที่ชอบใช้คำว่า "สัญญาประชาคม" นักธนาคารต่างก็พากันใช้คำว่าสัญญาประชาคมด้วย อย่างในปี พ.ศ. 2540 หัสนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ร่วมทำสัญญาประชาคม จำยอม"ลดดอกเบี้ย เพื่อชาติ" ลง 0.25% ภายในสัปดาห์หน้า ตามคำขอร้องของ "แบงก์ชาติ" ที่หวัง กระตุ้นเศรษฐกิจปีหน้าให้ฟื้นตัวขึ้น⁵⁷ แต่ผู้เขียนมี

⁵³ โปตองแห่ง "เรียน คุณโปตองแห่งที่นับถือ," ไทยโพสต์ (13 กันยายน 2548)

⁵⁴ แนวหน้า (14 ตุลาคม 2537)

⁵⁵ แนวหน้า (3 มกราคม 2538)

⁵⁶ สยามโพสต์ (30 มิถุนายน 2538)

⁵⁷ กรุงเทพธุรกิจ (28 พฤศจิกายน 2539)

ข้อสังเกตว่า การใช้คำว่า "สัญญาประชาคม" ในช่วงก่อนทักซิณนั้นจะเป็นการใช้คำนี้โดดๆในฐานะ "คำใหญ่คำโต"โดยไม่ได้โยงกับนักคิดคนใด แต่พอมาถึงช่วงรัฐบาลทักซิณ ทักซิณก็มักจะนำคำนี้มาโยงเข้ากับรูสโซ ดังจะเป็นประโยคติดกันที่มักจะพูดว่า "สัญญาประชาคมของรูสโซ"

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนอยากจะขอยกบทความหนึ่งในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ช่วงปีพ.ศ. 2548 ที่บทความนี้เป็นตัวแทนแห่งความสับสนของสังคมไทยเกี่ยวกับการอ้างและการใช้ทฤษฎีการเมืองรูสโซได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ บทความนี้เป็น บทความที่มีจุดมุ่งหมายในการเขียนโจมตีทักซิณว่า ทักซิณไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับรูสโซแต่อย่างใด ทักซิณอ้างสัญญาประชาคมของรูสโซก็อ้างไปอย่างนั้น ดังนั้นเองผู้เขียนจึงเขียนบทความโจมตีทักซิณเพื่อชี้ให้เห็นว่าจริงแล้วทักซิณไม่รู้เรื่องอะไรเลย โดยเนื้อความตอนหนึ่งมีดังนี้ (โปรดสังเกตข้อความตรงตัวหนาที่ขีดเส้นใต้) "ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "สิทธิมนุษยชน สังคมไทย มาตรฐานสู่การปฏิบัติ" ณ โรงแรมโซฟิเทล เซ็นทรัล เมื่อวันเสาร์ที่ผ่านมา ที่มี พ.ต.ท.ทักซิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเป็นประธานที่ประชุม ได้สะท้อนถึงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยยุคปัจจุบันได้ไม่น้อย โดยเฉพาะการแสดงวิสัยทัศน์และความเข้าใจต่อความหมายของ "สิทธิมนุษยชน" ของนายกรัฐมนตรีและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนในฐานะของผู้นำประเทศว่า สอดคล้องกับหลักการและสัญญาประชาคมหรือไม่"

สิ่งที่นายกรัฐมนตรีแสดงทัศนะในวันดังกล่าว หากฟังเผินๆ เหมือนประหนึ่งว่าผู้นำประเทศเข้าใจและเข้าใจถึงสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง เช่นว่า สังคมต้องมีกติการ่วมกัน และต้องไปจำกัดสิทธิเสรีภาพของคนระดับหนึ่งเพื่อให้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตอนนี้อยู่ในช่วงผ่านของยุคสมัย กลไกของภาครัฐอ่อนแออยู่มาก ทุกสังคมต้องมีระบบตรวจสอบถ่วงดุลไม่ใช่ระบบเสียแข่งเสียขำไปรีดพอกความแตกแล้วมามันหมดยุคสมัยแล้ว สิทธิมนุษยชนต้องเริ่มที่เมตตาธรรมและจะทำทุกอย่างเพื่อยกระดับของสิทธิมนุษยชนให้ได้มาตรฐาน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ทุกครั้งที่มีการพูดถึงเรื่องสิทธิเสรีภาพนายกฯ มักจะยกทฤษฎี "สัญญาประชาคม" ของปราชญ์กรีกโบราณ "รูสโซ" ขึ้นมาอ้างเสมอว่า รัฐต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ แต่ความจริงแล้วทฤษฎีสัญญาประชาคมเน้นให้รัฐต้องส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน กรณีการจำกัดสิทธิเสรีภาพเป็นประเด็นปลีกย่อยเท่านั้น สังคม

ปัจจุบันอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจริงโดยประชาชนได้ต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพมาอย่างยาวนานเสียเลือดเนื้อมากมายเป็น "ต้นทุนทางสังคม" ที่ประเมินค่ามิได้แต่ผู้ปกครองทุกยุคไม่เคยเห็นคุณค่าและยังบั่นทอนต้นทุนทางสังคมน้อยอยู่เสมอ"⁵⁸

ในข้อความข้างต้นนี้ เป็นที่น่าประหลาดใจว่าสังคมไทยมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของนักคิดตะวันตกน้อยมาก เพราะจากข้อความในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ของผู้เขียนรายนี้ อธิบายว่า **รุสโซคือนักคิดปรัชญากรีกโบราณ** ซึ่งเป็นการผิดพลาดตัวอย่างรุนแรง เพราะในความเป็นจริงรุสโซเป็นนักคิดชาวเจนีวา ซึ่งถ้าผู้เขียนบอกว่าเป็นนักคิดฝรั่งเศสก็ยิ่งพอที่จะให้อภัยได้ เพราะรุสโซใช้ภาษาฝรั่งเศสและอยู่ในฝรั่งเศสเกินครึ่งชีวิตตลอดจนความคิดของเขามีอิทธิพลต่อการปฏิวัติฝรั่งเศส จึงมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าใจว่าเขาเป็นคนฝรั่งเศส แต่พอผู้เขียนอธิบายว่าเป็นนักปรัชญากรีกโบราณนี้ แสดงว่าผู้เขียนไม่เคยอ่านรุสโซเลย แต่พอมีช่องทางอะไรก็จะหาทางด่าไปเรื่อยเปื่อยตามกระแสสักวันแต่ต่างไป ผู้เขียนคิดว่าบทความนี้เป็นตัวอย่างที่ดีที่ชี้ให้เห็นถึงความอ่อนด้อยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก

จากที่ผู้เขียนได้กล่าวมาในส่วนนี้อาจคร่าวๆ ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า บริบททางการเมืองไทยตั้งช่วงทศวรรษ 2540 สังคมไทยได้มีการอ้างถึงแนวคิดรุสโซ และแนวคิดสัญญาประชาคมกันอย่างมากมายมหาศาลทั้งที่มีการอ้างถูกอ้างผิด เหตุการณ์หรือบริบทแบบนี้ทำให้งานของรุสโซเรื่อง **"สัญญาประชาคมออก"** สู่เมืองไทยอีกครั้งในปี พ.ศ. 2550 โดยผู้แปลก็คือ วิชาดา กิตติโกวิท จุดมุ่งหมายในการแปลงานชิ้นนี้ไม่ใช่เพื่ออิงกระแสในการที่จะขายหนังสือ แต่เป็นไปเพื่อชี้ให้สังคมเห็นว่า การอ้างรุสโซ หรืออ้างแนวคิดสัญญาประชาคมแบบที่ทำอยู่นี้เป็นสิ่งไม่ถูกต้อง กล่าวคือ ในเบื้องต้นผู้เขียนได้อ่านพบข้อความในคำแถลงของสำนักพิมพ์ว่า **"ในบ้านเรา-ประเทศไทย มีผู้กล่าวอ้างถึง สัญญาประชาคม อยู่บ่อยครั้ง ทั้งยังไม่เข้าใจในเนื้อหาของสัญญาประชาคม รวมทั้งผู้ที่ชอบกล่าวอ้างบางคนมีความเข้าใจอย่างคลาดเคลื่อน 'สัญญาประชาคม' เล่มนี้ ทัพหนังสือ จัดพิมพ์ด้วยความปรารถนาให้ความรู้อันจริงแท้ฉบับดั้งเดิม ได้รับการเผยแพร่ในหมู่คนไทย"**⁵⁹ และในคำนำของผู้แปล ผู้เขียนก็พบข้อความว่า **"แม้ว่ารุสโซจะได้เขียนเรื่อง สัญญาประชาคม มากกว่าสองร้อยปีแล้ว แต่ความคิดหลายอย่างไม่ล้าสมัยเลย**

⁵⁸ "หักฉีกกับ'สิทธิมนุษยชน' ไม่เข้าใจ หรือ 'ไขข้อ?', "ไทยโพสต์" (9 สิงหาคม 2548)

⁵⁹ ผออง ผากส์ รุสโซ, "คำแถลงสำนักพิมพ์" ใน สัญญาประชาคม, แปลโดย วิชาดา กิตติโกวิท (กรุงเทพฯ: ทัพหนังสือ, 2550), ไม่ปรากฏหน้า.

ยังเป็นเรื่องที่เราพูดถึงและถกเถียงในทุกวันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวการณ์เมืองไทย
ระยะนี้ด้วยแล้ว เชื่อว่าการอ่านเรื่องนี้อีกครั้งคงจะให้ประโยชน์แก่ผู้สนใจและห่วงใยชาติ
บ้านเมืองพอสมควร" ⁶⁰

วิภาดา กิตติโกวิท ผู้แปลหนังสือสัญญาประชาคมปี พ.ศ. 2550 ให้สัมภาษณ์
ถึงจุดมุ่งหมายที่แปลงานชิ้นนี้ออกมา ว่า "ส่วนตัวก็สังเกตเห็นว่าการเมืองไทยในช่วง
หลังๆมานี้ ผู้คนจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นนักหนังสือพิมพ์ นักเขียน ข้าราชการ นักการเมือง
แม้แต่ทักษิณเองก็ชอบใช้ ขอบอ้างสัญญาประชาคม ขอบอ้างรูสโซ คนพวกนี้ใช้เพราะ
ว่าคำนี้เป็นคำใหญ่ ใช้แล้วดูดี แต่ไม่รู้ว่สัญญาประชาคมคืออะไร คิดว่าสิ่งนี้คือสิ่งเดียวกับ
กับ คำสัญญาที่ให้กับประชาชน แม้แต่ตัวทักษิณเองก็ใช้คำนี้ที่หมายถึงนโยบาย แต่ใน
ความเป็นจริงสัญญาประชาคม มันเป็นคำอธิบายของการเกิดรัฐหรือสังคม ที่ประเด้นมัน
อยู่ที่คนเท่ากันมาตกลงกัน ไม่ใช่คนหนึ่งอยู่เบื้องบนและโยนอะไรลงมาแล้วก็ยึดเย็ดว่า
นี่คือสัญญาประชาคม อย่างงี้มันไม่ใช่สัญญาประชาคมซึ่งคนที่มาชวนให้แปลเล่มนี้
ก็คือ คุณสุเมธ สุวิทยะเสถียร เจ้าของสำนักพิมพ์ทับหนังสืออันแหละ แกก็เห็นเหมือน
กันว่า คนไทยใช้สัญญาประชาคมกันมั่วซั่วไปหมด สักแต่จะใช้ แกเลยชวนมาให้แปลงาน
ชิ้นนี้ของรูสโซออกมาเลย แกอยากให้แปลจากต้นฉบับที่รูสโซเขียนเป็นภาษาฝรั่งเศส
จริงๆ"⁶¹ วิภาดา ยังกล่าวต่อไปว่า "อย่างที่ยกออกไปแล้ว ก็คือ ก่อนหน้านั้นมีคนใช้กัน
เยอะมากโดยที่ไม่รู้ และอีกเรื่องหนึ่ง ทักษิณชอบอ้างเสียงข้างมาก อ้างเจตจำนงของ
ประชาชน พี่เคยได้ยินว่าแกอ้างรูสโซด้วยนะ ซึ่งถ้าอ่านดูในสัญญาประชาคม จะเห็นเลย
เจตจำนงทั่วไปไม่ใช่สิ่งเดียวกับเสียงข้างมาก ใครอ่านดูก็รู้ ปัญหาคือไม่อ่านใน
จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จุดประสงค์ของการแปลหนังสือสัญญาประชาคมก็คือ
เป็นการไม่แสดงความพอใจที่เห็นใช้แนวคิดในข้างต้นอย่างฟุ้งซ่านกันไปหมด ซึ่งจุด
ประสงค์แบบนี้แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการแปลงานสัญญาประชาคม หรืองานอื่นๆของ
รูสโซก่อนหน้านี้ ที่ผู้แปลมีจุดประสงค์จะใช้ในการปลุกระดมผู้คนในทางการเมือง

อย่างไรก็ดี ยังมีอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่สมควรจะต้องกล่าวถึงอย่างยิ่ง ก็คือ
ในช่วง ปลายทศวรรษ 2540 ประเทศไทยมีวิกฤตการณ์ทางการเมือง ที่เริ่มมาจากการ
ประท้วงขับไล่ของกลุ่มพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตยจนนำไปสู่การทำรัฐประหารของคมช.

⁶⁰ ฌอง ฌาคส์ รูสโซ, "คำนำ" ใน สัญญาประชาคม, แปลโดย วิภาดา กิตติโกวิท (กรุงเทพฯ: ทับหนังสือ, 2550), หน้า 22.

⁶¹ สัมภาษณ์ วิภาดา กิตติโกวิท, ผู้แปลหนังสือสัญญาประชาคม ฉบับปี พ.ศ. 2550, 11 เมษายน 2556.

ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 ประเทศไทยก็ได้ค่อยๆเริ่มแบ่งตัวออกเป็นสองฝ่ายคือ ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายที่เห็นด้วยกับรัฐประหาร กับอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการทำรัฐประหาร โดยในฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐประหารนี้ก็ยังสามารถแบ่งออกไปได้อีกหลายกลุ่มทางการเมืองคือ กลุ่มที่ไม่เอาทักษิณฯ และไม่เอารัฐประหาร (พวกสองไม่เอา) และอีกกลุ่มหนึ่งคือพวกต้านรัฐประหารเต็มที่และเห็นด้วยรัฐบาลทักษิณที่โดนทำรัฐประหาร ความขัดแย้งดังกล่าวค่อยๆขยายตัวออกไปอย่างมากจนเกิดเป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างรุนแรงจนถึงปลายปี พ.ศ. 2553 ภายใต้บริบทแบบนี้ ทั้งฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยและเห็นด้วยกับรัฐประหารก็ได้มีการนำแนวคิดทฤษฎีการเมืองมาอ้างเพื่อโจมตีตรงข้าม หรือนำทฤษฎีการเมืองมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับจุดยืน หรือความคิดทางการเมืองของตนเอง ซึ่งทฤษฎีการเมืองของรัสโซก็เป็นทฤษฎีการเมืองหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อย่างมากในช่วงเวลานี้ ซึ่งหนังสือพิมพ์สองฉบับที่มีการนำรัสโซมาใช้มากที่สุดก็คือ หนังสือพิมพ์มติชน กับหนังสือพิมพ์โลกวันนี้วันสุข (โปรดดูตาราง ประกอบ)

ตารางข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนบทความที่อ้างถึงชื่อรัสโซ
จำแนกตามชื่อหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2549-2555

ปี พ.ศ.	โลก วันนี้ วันสุข	ข่าว หุ้น	มติชน รวม รายวัน กับ สุด สัปดาห์	ไทย โพสต์	เดลินิวส์	กรุงเทพ ธุรกิจ	ผู้จัดการ	ข่าว สด	แนว หน้า	คมชัด ลึก	สยาม รัฐ	โพสต์ ทูเดย์	ไทย รัฐ	ประชา สาร ณ์	รวม
2549	-	2	6	2	2	5	2	2	-	1	-	-	-	-	22
2550	4	-	8	3	-	1	2	1	3	-	2	2	-	-	26
2551	6	1	4	1	-	-	2	-	-	-	1	1	-	-	16
2552	4	1	3	-	-	2	1	1	1	1	3	2	-	1	20
2553	4	-	2	-	-	-	1	-	-	-	2		-	1	9
2554	2	1	5	3	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	17
2555	2	-	6	2	-	1	-	-	-	-		1	-	-	14

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนพบว่า ในบรรดาหนังสือพิมพ์ในภาษาไทยนั้น หนังสือพิมพ์ที่ชื่อว่า "โลกวันนี้วันสุข" เป็นหนังสือพิมพ์ที่นำรูสโซมาใช้ในการเมืองมากที่สุด แม้ว่าถ้าดูจากตารางในข้างต้นจะเห็นว่าหนังสือพิมพ์มติชนจะมีความถี่ในการเขียนบทความเกี่ยวกับรูสโซมากกว่าหนังสือพิมพ์ของโลกวันนี้วันสุขก็ตามที ซึ่งเรื่องนี้ถ้าพิจารณาในเนื้อหาและจุดมุ่งหมายทางการเมืองของหนังสือพิมพ์มติชน รูสโซถูกนำมาอธิบายในวิชาการ หรือในทางทฤษฎีมากกว่าที่จะถูกนำมาใช้ในการเมือง ยกตัวอย่างเช่น บทความของแพทย์พิจิตรที่ทุกๆ ปีอย่างน้อย ปีละสองครั้งจะเป็นการอ้างรูสโซในทางทฤษฎีเท่านั้นว่ารูสโซได้เสนออะไร ซึ่งจะแตกต่างกับในหนังสือพิมพ์โลกวันนี้วันสุขที่จะเป็นการอ้างรูสโซเพื่อสนับสนุนข้อเสนองานการเมืองของผู้เขียนแทบทั้งสิ้น ผู้เขียนอยากจะอธิบายเกี่ยวกับการอ้างรูสโซในหนังสือพิมพ์โลกวันนี้วันสุขสักเล็กน้อยเกี่ยวกับการนำรูสโซมาใช้อ้างอิงในบทความ เพราะผู้เขียนเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านจะเห็นว่า รูสโซได้ถูกนำมาใช้ภายใต้บริบทที่เมืองไทยมีวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างไร กล่าวคือ ก่อนอื่นต้องทราบก่อนว่าหนังสือพิมพ์โลกวันนี้วันสุข เป็นหนังสือพิมพ์ที่เริ่มจำหน่ายครั้งแรกในราวปี พ.ศ. 2550 ซึ่งหนังสือพิมพ์วันนี้อยู่ในเครือสำนักพิมพ์วิญญู โดยจุดยืนของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีจุดยืนที่แน่นอนในเรื่องของสนับสนุนการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง ตลอดจนต่อต้านการทำรัฐประหาร ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นสื่อมวลชนที่เคียงข้างกับการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง เหตุที่จะต้องกล่าวถึงพื้นหลังของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ให้ทราบก็เพื่อว่าผู้อ่านจะได้เข้าใจว่ารูสโซถูกนำมาใช้อย่างไรภายในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับนำมาทฤษฎีการเมืองของรูสโซมาใช้ของผู้เขียนในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ก็คือ ในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2550-2553 แนวโน้มของบทความจะเป็นการใช้รูสโซเพื่อโจมตี ข้ออ้างของรัฐประหารปี 2549 ประเภทที่ว่า การเมืองนั้นจะต้องถูกนำโดยผู้นำที่มีคุณธรรม ไม่ใช่ชนักการเมืองที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และเมื่อเป็นเช่นนี้การเลือกตั้งเป็นสิ่งเลวเพราะเป็นเครื่องมือที่ปล่อยให้นักการเมืองเข้ามาทำมาหากินได้ ดังนั้นบทความในช่วงนี้จึงมีแนวโน้มโจมตีเรื่องดังกล่าว ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ **ประเภทแรก** บทความจะนำเสนอว่า การเมืองคือการทำตามกฎกติกาไม่ว่าจะเป็นคนดีคนเลวก็ต้องทำกติกา ไม่มีใครอยู่เหนือกติกา การที่จะอ้างว่า นักการเมืองเลวแล้วทหารก็เข้ามาล้มกติกานั้นเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งผู้เขียนก็อ้างว่ารูสโซนักคิดแนวประชาธิปไตยได้เคยเสนอถึงเรื่องนี้ว่า การเมืองต้องแยกออกจากคุณธรรม ห้ามนำเอา

คุณธรรมมาปนกับการเมือง **ประเภทที่สอง** คือ ผู้เขียนบางคนก็จะสนับสนุนว่า ประชาธิปไตยมีเงื่อนไขสำคัญที่สุดในหลายๆเงื่อนไขก็คือ การเลือกตั้ง ซึ่งเมื่ออ้างเลือกตั้งก็จะอ้างรัฐโซประกอบไปด้วยเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ **ส่วนประเภทที่สาม**ก็คือ การเสนอว่า ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นผู้ปกครองประเทศผ่านการเลือกตั้งตัวแทนขึ้นไปปกครอง ซึ่งผู้เขียนมักจะอ้างว่า รัฐโซเป็นเจ้าทฤษฎีนี้ ซึ่งผู้เขียนจะยกตัวอย่างทั้งสามประเภทขึ้นมาเพื่อให้ผู้อ่านพิจารณาเป็นประเภทๆไปดังนี้

ตัวอย่างบทความประเภทแรกที่อ้างรัฐโซก็ได้แก่บทความปี พ.ศ. 2550 ผู้เขียนคือ เรื่องทรัพย์สิน จันทรศิริ โดยผู้เขียนกล่าวว่า ".... สังคมและการเมืองเป็นเรื่องที่ต้องดำรงอยู่ได้ด้วยกฎกติกา มิใช่การหยิบเอาศีลธรรมมาเป็นกฎนำ หรือเลือกใช้ตามเกมที่จะช่วงชิงความได้เปรียบ รัฐไทยในปัจจุบันได้เดินมาไกลเสียแล้ว ไกลเกินที่จะเดินกลับไปในจุดตั้งต้นเดิม ระบบรวบอำนาจและกระจุกตัวมันซับซ้อนยุ่งเหยิงเกินกว่าที่มองเตสกีเออจะเกิดมาใหม่แล้วเข้าใจ...การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 นอกจากไม่อาจสร้างความสมานฉันท์ก่อรูปพลังความสามัคคีใดๆขึ้นมาได้เลย ช้ำยังทับถมให้เกิดความแตกร้างขึ้นมาในภายในบ้านเมือง หนักข้อเสียยิ่งกว่าเก่าเข้าไปอีก แม้ว่าการใช้ความรุนแรงและเด็ดขาดในลักษณะลัทธิทหารยังไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน เพราะเป็นการกระทำรัฐประหารที่สืบทอดไปอย่างมีศิลปะลึกซึ้ง หันไปสร้างความซับซ้อนในกระบวนการใช้อำนาจที่ผ่านระบบยุติธรรม กลายเป็นเผด็จการที่นุ่มนวลที่สุดในประวัติศาสตร์การรัฐประหารของประเทศไทย แต่แฝงเนื้อแท้ของอำนาจนิยมที่มีอิทธิพลครอบงำทุกอย่างอำนาจไว้นั่นแหละ ทั้งอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ หรือตุลาการ

การสร้างแบบแผนโดยบัญญัติให้การรัฐประหารกลายเป็นสิ่งที่ชอบธรรมให้ผู้กระทำรัฐประหารพ้นผิดไป ตลอดจนการกระทำอื่นใด มีมาตรา 299 ของรัฐธรรมนูญรองรับเอาไว้...ความจริงประเด็นนี้นับเป็นเรื่องใหญ่มาก ถือว่าขัดต่อวัฒนธรรมกฎหมายโดยสิ้นเชิง พร้อมกันนั้นเมื่อการใช้ความรุนแรงเข้ายึดอำนาจรัฐ ฉีกทำลายรัฐธรรมนูญฉบับเก่า ซึ่งมีบทบัญญัติให้อาความผิดกับผู้ล้มล้างได้ แต่แบบแผนและวัฒนธรรมครั้งใหม่นี้ได้ตราให้การประทุษร้ายต่อแผ่นดินเป็นเรื่องชอบธรรมไปเสียแล้ว เป็นกฎเกณฑ์แห่งศีลธรรมใหม่ที่ระบุให้การใช้ความรุนแรงเพื่อทุบทำลายกฎเกณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นหลักการใหญ่แค่ไหนย่อมสามารถกระทำกันได้ในประเทศนี้?

ฉะนั้นแบบแผนและวัฒนธรรมของกฎหมายใหม่ที่ห้ามเอาผิดกับ "บางคณะกลุ่มบุคคลย้อนหลังในทุกกรณี" ซึ่งก็รู้เป้าหมายอยู่แล้วว่าคือใคร? มันย่อมเท่ากับเป็นการวาง

รากฐานสร้างวัฒนธรรมยอมรับการใช้ความรุนแรงด้วยการก่อรัฐประหารเพื่อทำลายกฎนี้จึงเท่ากับเป็นการเปิดช่องทางให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหารได้ต่อไปในอนาคต!

ขณะเดียวกันเรายังเกิดมุมมองแห่งศีลธรรมและจริยธรรมอย่างใหม่ด้วยเช่นเดียวกัน โดยศีลธรรมและจริยธรรมหรือคุณธรรมฉบับล่าสุดนี้มันมิได้หลุดออกมาจากสำนักสงฆ์นักกายใด ๆ ในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น แต่เป็นจริยธรรมซึ่งเขียนบัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญให้แต่ละสถาบันได้ตีความ กำหนด และคิดกันว่าจริยธรรมของแต่ละสถาบันควรจะเป็นอย่างไร? ซึ่งลึกๆ แล้วนั้นมันคงเป็นไปได้เพียงจริยธรรมที่จะเอามาใช้เป็นอาวุธประหัตประหารกันในการการเมือง นับเป็นวิธีการที่น่ากลัวพอๆ กับการตีความกฎหมายย้อนหลัง และให้กันไปตามธงเพื่อกำจัดปฏิปักษ์ของ-ฌาคส์ รูโซ ซึ่งกำเนิดขึ้นมาในช่วงศตวรรษที่ 18 เขาเป็นแกนนำของกลุ่มนักคิดชาวฝรั่งเศสที่ต่อต้านระบอบอำนาจแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และมีผลงานลือลั่นคือ "สัญญาประชาคม" รูโซเคยให้ข้อคิดที่หลักแหลมไว้ว่า ห้ามเอาคุณธรรม ศีลธรรม เข้ามาใช้ในเกมการเมือง เพราะถ้าเอามาใช้แล้วรับรองจะต้องย่อยยับกันแน่นอน? เพราะการใช้ศีลธรรมในเรื่องการเมืองนั้นมันจะเป็นการใช้เพื่อทำลายศัตรูทางการเมืองเท่านั้น? สังคมและการเมืองเป็นเรื่องที่ต้องดำรงอยู่ได้ด้วยกฎกติกาเป็นด้านหลัก มิใช่การหยิบเอาศีลธรรมมาเป็นกฎนำ หรือเลือกใช้ตามเกมที่จะช่วงชิงความได้เปรียบ ตอนไหนใช้กติกา? ตอนไหนจะใช้ศีลธรรม?..."⁶²

การอ้างรูโซในลักษณะข้างต้นเพื่อโจมตีคณะรัฐประหารในเรื่องการอ้างคุณธรรม จริยธรรม ยังได้ปรากฏในบทความที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันเรื่อง ปูนบำเหน็จเมื่อเสร็จศึก! วัฒนธรรมการเมืองที่รอการเปลี่ยนแปลง โดยผู้เขียนคือ อริน ที่กล่าวว่า "ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วซ้ำอีกในกระบวนการบริหารราชการแผ่นดินก็ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นประสาณเสียงโจมตีกันอย่างครึกโครมแทบจะพร้อมเพรียงกัน ทั้งจากฝ่ายโค่นล้มและสนับสนุนการโค่นล้มรัฐบาลประชาธิปไตยเมื่อ 19 กันยายน 2549 ตลอดจนผู้ที่เรียกขานกันว่า "นักวิชาการ" หลายสำนัก ซึ่งมีจงใจมองข้ามพร้อมกับตัดตอนข้อเท็จจริงบางประการในประวัติศาสตร์ เพื่อตอบสนองกระบวนการครอบงำที่ถูกชี้นำ"

ประเด็นที่ว่านี้คือ "การแต่งตั้งโยกย้าย" ข้าราชการทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ ที่ถูกวาทกรรมการเมืองชนิดเอาดีเข้าตัว เอาชั่วให้เพื่อน นำมาขยายความจนดูประหนึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้เพิ่งเกิดขึ้นในท่ามกลางวัฒนธรรมการเมืองที่บริสุทธิ์

⁶² เรื่องทรัพย์สิน จันทรศิริ, "จริยธรรมปล้นปล้อน สุดท้ายก็กลืนๆ?", โลกวันนี้วันสุข (23 ตุลาคม 2550)

ผุดผ่อง ทันทีที่พรรคการเมืองอันเป็นที่ชิงชังรังเกียจของฝ่ายอำมาตยาธิปไตยได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนส่วนข้างมากที่ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ให้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศ และฟื้นฟูสภาพชะงักงันทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ-การเมือง การปกครอง-สังคมวัฒนธรรม-ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ หากจะมีสักส่วนเสียที่บริษัทวิวารของฝ่ายเผด็จการอำมาตยาธิปไตยที่ชูขึ้นเป็นความสำเร็จยิ่งใหญ่ ก็เห็นมีแต่ด้าน "จริยธรรม" ที่บิดาแห่งประชาธิปไตยสมัยใหม่ จัง จัก รุสโซ ยืนยันย้ำว่า "อย่าได้นำมาใช้ในการต่อสู้ทางการเมืองเป็นอันขาด" ⁶³

ตัวอย่างบทความประเภทที่สอง ที่ผู้เขียนนำรุสโซมาอ้างว่า รุสโซเป็นคนเสนอว่าประชาธิปไตยคือการปกครองที่ดีที่สุด และการปกครองแบบประชาธิปไตยก็คือการเลือกตั้ง ส่วนประชาธิปไตยคือการแต่งตั้ง บทความประเภทนี้จะพบได้ในบทความของผู้เขียนที่ชื่อว่า จรัส จันทาลักษณ์ เรื่องประชาธิปไตยกับ 'สัญญาประชาคม' ของ 'รุสโซ' ที่เขียนบทความเสนอเพื่อว่า การเข้ามายึดอำนาจของคณะรัฐประหาร เมื่อปี 2549 นั้น เป็นการทำลายประชาธิปไตย ซึ่งเมื่อว่าดังนั้นผู้เขียนก็ได้อ้างแนวคิดสัญญาประชาคมของรุสโซขึ้นมาเพื่อสนับสนุนคำพูดของตน โดยผู้เขียนกล่าวว่า "รุสโซแจกแจงแบบ-ระบอบการปกครองของมนุษย์ไว้ 4 รูปแบบคือ ราชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย ธนาธิปไตย และประชาธิปไตย และบทสรุปในแนวคิดทางการเมืองของรุสโซก็ไม่แตกต่างไปจากนักคิด-นักปรัชญาการเมืองทั้งหลายเหล่านั้น จะมีก็เพียงรายละเอียดปลีกย่อยที่ปัจจุบันยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่เช่นเมื่อสองศตวรรษที่ผ่านมา นั่นคือคำตอบต่อทางออกของระบบการเมืองการปกครองที่น่าจะสมบูรณ์แบบที่สุดมีเพียงทางเดียวคือ "ระบอบประชาธิปไตย"...ในงานเขียนของรุสโซเสนอไว้ในกรณีที่มีการเลือกตั้งนำมาสู่ปัญหาบานปลายและหลากหลายยิ่งขึ้นในประชาคมประชาธิปไตย ทางออกที่ดีที่สุดคือ "การเลือกตั้ง" จะนำมาใช้เมื่อเงื่อนไขของสังคมโดยรวมมีความพร้อม ทั้งนี้ รุสโซเห็นว่า "ฝ่ายราชาธิปไตยนั้นชอบการแต่งตั้งและรังเกียจการเลือกตั้ง" ⁶⁴ ยิ่งไปกว่านั้นผู้เขียนยังพบว่าบทความอื่น ๆ ก็มีการเขียนไปในทิศทางเดียวกันอย่างมาก เกี่ยวกับประเด็นการโจมตีเรื่องการแต่งตั้ง และสนับสนุนการเลือกตั้ง ในบทความของ อริน เรื่อง

⁶³ อริน, "ปูนบำเหน็จเมื่อเสร็จศึก! วัฒนธรรมการเมืองที่รอการเปลี่ยนแปลง," โลกวันนี้วันสุข (7 มีนาคม 2551)

⁶⁴ จรัส จันทาลักษณ์, "ปากกัด ดินถีบ: ประชาธิปไตยกับ 'สัญญาประชาคม' ของ 'รุสโซ'," โลกวันนี้วันสุข (6 ธันวาคม 2550)

"ประชาธิปไตย" กับ "องค์กรอิสระ" ที่ก็อ้างว่าประชาธิปไตยคือการเลือกตั้ง ราชาธิปไตยหรือเผด็จการชอบการแต่งตั้ง ซึ่งผู้เขียนอ้างว่ารูสโซเป็นคนเสนอเกี่ยวกับเรื่องนี้⁶⁵

ตัวอย่าง **ประเภทที่สาม** ที่จะสามารถพบเห็นได้ในบทความของหนังสือพิมพ์โลกวันนี้วันสุขที่ใช้รูสโซมาเพื่ออ้างว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยคือการที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และปกครองตัวเองโดยการเลือกผู้แทนซึ่งบทความประเภทนี้ก็จะพบได้ทั่วไปในหนังสือฉบับดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น บทความของ นิเลอมาน นิตา เรื่อง "ทรศนะ2ประชาธิปไตย บังคับขีดความรุนแรง?" ที่กล่าวว่า "ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยที่ประชาชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตยนั้นในการร่วมปกครองบ้านเมืองได้โดยตรง หรืออาจใช้วิถีทางโดยอ้อมคือ ให้ประชาชนได้เลือกผู้แทนขึ้นมาให้เป็นผู้ใช้อำนาจนั้นในการปกครองบ้านเมืองแทนก็ได้"

การมองทรศนะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์สูงสุดของชาติน่าจะพิจารณาไปได้หลายอย่าง แต่สำหรับกาลเวลาปัจจุบันของมนุษย์เรา การเมืองการปกครองที่ทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ทำให้เราต้องยอมรับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและประชาธิปไตยในโลกขณะนี้ซึ่งก็คงมีอยู่หลายแบบ แต่จะเป็นประชาธิปไตยชนิดใดมันต้องมีหลักการใหญ่ยึดโยงเอาไว้...

ก่อนที่เราจะวิพากษ์วิจารณ์ไปไกลกว่านั้นคงต้องคำนึงถึงหลักการบางอย่างเอาไว้ หยิบมาจากหลักคิดทางการเมืองของฌอง ฌาคส์ รูสโซ ก็ดูไม่ได้ล้าสมัยอะไรเลย แม้เขาจะถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เป็นระยะเวลาที่นักคิดผู้เป็นแกนนำชาวฝรั่งเศสได้ร่วมมือกับเครือข่ายเพื่อต่อต้านระบบอำนาจอันสูงสุดของกษัตริย์ฝรั่งเศส หรือหมายถึงระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งทำการปกครองฝรั่งเศสในช่วงก่อนเกิดการปฏิวัติขึ้นมา

รูสโซได้นำเสนอตอนนั้นว่า "ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยที่ประชาชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตยนั้นในการร่วมปกครองบ้านเมืองได้โดยตรง หรืออาจใช้วิถีทางโดยอ้อมคือ ให้ประชาชนได้เลือกผู้แทนขึ้นมาให้เป็นผู้ใช้อำนาจนั้นในการปกครองบ้านเมืองแทนก็ได้"

รูสโซมีเหตุผลของเขาที่นำเสนอออกมาเช่นนี้ อธิบายว่าสังคมนั้นเกิดขึ้นมาจากการยินยอมพร้อมใจกันของมนุษย์ การที่มนุษย์ทุกคนยินยอมมารวมกันประกอบขึ้น

⁶⁵ อริน, "ประชาธิปไตย" กับ "องค์กรอิสระ," โลกวันนี้วันสุข (11 มกราคม 2551)

เป็นสังคมได้นั้นจึงทำให้เกิดเป็นภารกิจร่วมกันที่จะร่วมสร้างเสริมสังคมนั้นๆ ให้เจริญรุดไปข้างหน้าด้วยกัน... และนี่เองเป็นภารกิจร่วมกันที่รัฐโซเรียเรียกว่าสัญญาประชาคม (Social Contact)

สัญญาประชาคมนี้องค์ทำให้สมาชิกของสังคมได้มอบฉันทานุมัติของตนให้กลายเป็นหนึ่งในพลังร่วมทางสังคม เป็นประจักษ์เจตจำนงในจุดมุ่งหมายใดๆ ร่วมกัน...อย่างไรก็ตาม หลักการนี้แม้ว่าจะเป็นองค์การร่วมกัน ซึ่งไม่อาจตัดขาดแยกออกจากกันได้ เพราะเป็นลักษณะที่ร่วมกันอย่างประชาคม แต่ก็เท่ากับว่าอำนาจอธิปไตยที่มีอยู่ในแต่ละปัจเจกบุคคลได้ร่วมกันขึ้นกลายเป็นอำนาจอธิปไตยสูงสุดของสังคมนั้นๆ ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้ตราบเท่าที่ประชาคมยังรวมเป็นเพียงหนึ่งเดียว

เราอาจกล่าวอีกอย่างได้ว่า "อำนาจอธิปไตยสูงสุดนี้คืออำนาจที่ประชาชนทั้งหลายในชาติบ้านเมืองเป็นเจ้าของร่วมกัน" และมีได้เป็นอำนาจของบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ เจตจำนงใดๆ ที่จะเกิดขึ้นมาจึงต้องเป็นเจตจำนงร่วมกัน กลายเป็นสัญญาประชาคมที่ผู้คนในสังคมนั้นๆ ต้องยึดถือกลายเป็นภารกิจร่วมกัน...

ฉะนั้น...เมื่อสังคมได้เกิดสภาวะเช่นนี้แล้ว มันจะเกิดอำนาจขององค์รวมเป็นผลตามมา องค์รวมนี้นี้เราเรียกกันว่าองค์อธิปัตย์หรือ Sovereign เป็นสิ่งที่ได้เกิดขึ้นมาแทนที่

ความหมายแห่งองค์อธิปัตย์คือ "เจตนารมณ์ร่วมอันสูงสุดของประชาชนทุกคนในสังคม ซึ่งได้มอบหมายให้องค์คณะใดๆก็ตามได้เข้ามาเพื่อทำงานทางด้านเมืองแทนประชาชน..." โดยทุกคนในประชาคมล้วนยังมีส่วนร่วมอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น!

องค์อธิปัตย์จึงครอบคลุมรวมทั้ง "ผู้ปกครอง" และ "ผู้ถูกปกครอง" แต่ได้อยู่ร่วมกันภายใต้เงื่อนไขขององค์อธิปัตย์นี้ เท่ากับว่าสมาชิกทุกคนในสังคมก็ล้วนมีส่วนร่วมเป็นองค์อธิปัตย์ทั้งสิ้น และเป็นไปด้วยความเสมอภาค มีอิสระและเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นใดๆ แสดงออกต่าง ๆ... แต่ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของกติกาทางสังคมเท่านั้น ตลอดจนต้องไม่เป็นการใช้เสรีภาพของตนไปคุกคามต่อเสรีภาพของผู้อื่น

ทั้งหมดนี้เป็นหลักเกณฑ์และหลักการทางประชาธิปไตย อธิบายได้ง่ายๆ ไม้มีความสลับซับซ้อนอะไรต่อการทำความเข้าใจ...แต่สำหรับประเทศไทยเราในปัจจุบันได้มีการเบี่ยงเบนไปจากสภาวะนี้กลายเป็นความขัดแย้งของการช่วงชิงอธิบายและขับเคลื่อนทางประชาธิปไตยไปสู่เป้าหมายต่างกันมาก หรืออาจสะท้อนว่าเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับทฤษฎี 2 แนวทางระหว่างทฤษฎีด้านหนึ่งที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยม กับ

อุดมการณ์อีกฝ่ายหนึ่งของทฤษฎีการนิยาม ซึ่งอาจเรียกให้เข้าใจง่าย ๆ คือ ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบจารีต? ⁶⁶

นอกจากบทความที่นำรูสโซมาใช้ในลักษณะทั้งสามประเภทนี้แล้ว รูสโซยังถูกนำมาเขียนในลักษณะที่เป็นการให้ความรู้ ว่า รูสโซคือนักคิดแนวประชาธิปไตยที่อยู่ข้างมวลชนคนชั้นล่าง อีกด้วย ซึ่งการนำเสนอแบบนี้จะแตกต่างกับงานในช่วงต้นที่นำรูสโซมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการโจมตีรัฐประหารโดยตรง บทความประเภทนี้ก็ได้แก่ บทความหลายชิ้นของ จรัล ดิษฐาภิรักษ์ ที่เขียนผ่านคอลัมน์ "ทฤษฎีแสงสว่าง" ⁶⁷ ซึ่งชื่อคอลัมน์นี้เป็นการถอดออกมาจากคำว่า "Lumieres" ที่แปลว่าแสงสว่าง ซึ่งเป็นชื่อขบวนการเคลื่อนไหวทางปัญญาของโลกตะวันตกสมัยใหม่ (The Enlightenment) ที่รุ่งเรืองอย่างมากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-18 บทความดังกล่าวจะนำเสนอว่า รูสโซนั้นเป็นนักคิดในยุคดังกล่าวที่ความคิดของเขาส่งผลต่อการปฏิวัติใหญ่ของโลก สำหรับงานประเภทนี้ถ้าดูผิวเผินก็ดูเหมือนว่าไม่มีจุดมุ่งหมายอะไรนอกจากเป็นการเผยแพร่ความรู้ธรรมดาๆ แต่ผู้เขียนมองว่า งานประเภทนี้ถูกเผยแพร่ออกมาก็เพราะว่า เป็นการโยงขบวนการประชาธิปไตยของไทยเข้ากับขบวนการประชาธิปไตยของโลกในอดีต โดยเฉพาะการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1789 ซึ่งเป็นการปฏิวัติที่คนไทยรู้จักกันดีและถูกนำใช้กันมาเกือบทุกยุคทุกสมัยและก็รวมถึงบริบทของความขัดแย้งทางการเมืองไทยในช่วงหลังปี พ.ศ. 2549 ด้วย ดังนั้นเอง รูสโซในฐานะนักคิดที่ผู้คนต่างเชื่อกันว่าความคิดของเขามีอิทธิพลต่อการปฏิวัติจึงถูกเอามาเผยแพร่ตามไปด้วย

เรื่องดังกล่าวนี้ผู้เขียนเห็นว่า เป็นการพยายามที่ค่อนข้างกว้างขวางและรับรู้กันไปทั่วและทำกันต่อเนื่องมาตั้งแต่หลังเกิดรัฐประหาร 19 กันยาฯ สาเหตุที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะว่า ในสื่อสารมวลชนฝั่งตรงกันข้ามกับกลุ่มขบวนการคนเสื้อแดง อย่างหนังสือพิมพ์ผู้จัดการก็มีการเขียนบทความว่า กลุ่มคนเสื้อแดงได้อาวิธีการแบบการปฏิวัติฝรั่งเศสมาใช้ ดังที่ปรากฏในบทความเรื่อง "ความต่างระหว่างทฤษฎีแนวร่วมฯ กับพันธมิตร ในหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ" ผู้เขียนคือ ป. เพชรอารียะ โดยผู้เขียนกล่าวว่า "ณ วันนี้พวกเขาก็ได้เผยแพร่ธาตุแท้ออกมาแล้วในนามขบวนการ "กลุ่มแนวร่วมประชา

⁶⁶ นิเลมาน นิตา, "ทฤษฎีประชาธิปไตย ปัจจัยชี้ขาดความรุนแรง?", โลกวันนี้วันสุข (17 มีนาคม 2551)

⁶⁷ โปรดดูตัวอย่างได้ใน จรัล ดิษฐาภิรักษ์, "ทฤษฎีแสงสว่าง: ปรัชญาแสงสว่าง/แสงสว่าง," โลกวันนี้วันสุข (17 กุมภาพันธ์ 2555), จรัล ดิษฐาภิรักษ์, "ทฤษฎีแสงสว่าง: มองโลกอย่างบิดเบี้ยว," โลกวันนี้วันสุข (24 กุมภาพันธ์ 2555), จรัล ดิษฐาภิรักษ์, "ทฤษฎีแสงสว่าง: การต่อต้านความคิดครอบงำ," โลกวันนี้วันสุข (30 กุมภาพันธ์ 2555)

ธิปไตยขบไล่เผด็จการ" พวกเขาหวังจะกลับมามีอำนาจดังเดิม และขณะนี้ก็เริ่มจะมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น และพวกเขาพร้อมที่จะก่อการจลาจลเพื่อล้ม คมช. และรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ อย่างริบเร่งที่สุด โดยไม่เกรงใจใครอีกแล้ว พวกเขาพร้อมที่จะเหยียบย่ำทำลายโค่นสถาบันหลักของชาติ เห็นชัดว่าหอมหวล โตจิราการ ตั้งศาลประชาชนขึ้นกลางสนามหลวง พวกเขาออกเลียนแบบการปฏิวัติแนวทางรุนแรงในประเทศฝรั่งเศส เมื่อ ค. ศ. 1789 โดยนายวอลแตร์ และรุสโซ พวกเขาปลุกระดม และจะจับผู้ต่อต้าน หรือฝ่ายตรงข้ามนำมาตัดคอประจานด้วยเครื่องกิโยติน ครั้งนั้นแม้แต่พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 และพระนางแมรีอังตัวเนต ก็ไม่เว้น คราวนี้ถ้าพวกเขาชนะ พวกเขาพูดกันว่า จะจับผู้ใหญ่ในบ้านเมืองพลเอกคนหนึ่ง มาขึ้นศาลประชาชนเป็นคนแรกให้ได้

พวกเขาเติมเกริมกันมาก พวกเขาทำทุกวิถีทางตามแนวลัทธิรุนแรงที่พวกเขาเชื่อถือ (อำนาจรัฐต้องมาจากปากกระบอกปืน หรือด้วยการลุกขึ้นสู้) ถ้าพวกเขายึดอำนาจกลับคืนไม่สำเร็จ อย่างน้อยพวกเขาจะได้รื้อฟื้นสงครามกลางเมืองในรอบสองขึ้น มาให้ได้ จะเห็นได้ชัดว่า ขบวนการทักษิณ โกงกินชาตินี้ จะพยายามทุกวิถีทางนับตั้งแต่การจ้วงคนมาร่วมชุมนุมหัวละห้าร้อยถึงหนึ่งพันบาท สามพัน ห้าพัน เมื่อมาแล้วก็จะถูกปลุกเร้าต่าง ๆ นานา จากนั้นก็จะพาออกมาเดินขบวนตามท้องถนนราชดำเนิน ทั้งก็เพื่อหาเรื่องกดดัน บีบคั้นเจ้าหน้าที่จนทนไม่ได้ และทำการปราบปราม ก็จะเกิดชุมนุมวนววย จากนั้นก็จะโยนระเบิดบ้าง ยิงบ้าง แล้วก็กล่าวหาว่ารัฐบาลเป็นคนทำ จากนั้นก็จะปลุกระดมประชาชนให้มากขึ้นอีก จุดสูงสุดของพวกเขาก็คือล้ม คมช. และรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ ให้ได้ในเร็ววัน เพื่อให้ผู้นำกลับมาใช้อำนาจให้ได้ ตามที่พวกเขาประกาศว่า "ทักษิณต้องกลับมามีอำนาจสูงสุดไม่ว่าปัจจุบันหรืออนาคต" ไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม....."⁶⁸ ในบทความนี้ แม้ว่าเนื้อหาที่อ้างอิงของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการจะเป็นการโฆษณาชวนเชื่อและไม่ตรงกับความเป็นจริงเสียเท่าไร แต่กระนั้น ในเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับนำเรื่องการปฏิวัติฝรั่งเศสมาโยงผู้เขียนคิดว่าเป็นเรื่องมีมูล เพราะตามที่ได้เสนอไปแล้วว่ารุสโซถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางเพื่อโจมตีฝ่ายรัฐประหาร ดังนั้นหนังสือพิมพ์ผู้จัดการในฐานะที่เป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงก็ได้พยายามที่จะอธิบายใหม่ว่าพวกนี้ได้เอาแนวคิดแบบหัวรุนแรงของรุสโซมาใช้ เพื่อลดความน่าเชื่อถือและเป็นการสาดโคลนใส่ฝั่งคู่ตรงกันข้าม

⁶⁸ ป. เพชรอารียะ, "ความต่างระหว่างทฤษฎีแนวร่วมฯ กับพันธมิตร," ผู้จัดการ (11 มิถุนายน 2550)

ในส่วนนี้ผู้เขียนคิดว่าได้พรรณนามาพอสมควรจนเห็นภาพว่า มันก็เหมือนกับทุกๆช่วงเวลาที่ผ่านมาในอดีตที่คนไทยจะนำความคิดหรือทฤษฎีการเมืองของรูสโซมาใช้ภายใต้บริบทใดบริบทหนึ่งเสมอ อย่างในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมือง ที่เกิดขึ้นตั้งแต่รัฐประหารปี พ.ศ. 2549 ก็ทำให้ความคิดของรูสโซถูกนำมาใช้ในอีกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างไปกับในช่วงก่อนหน้านี้ที่ รูสโซและความคิดสัญญาประชาคมจะถูกนำมาใช้โดยนักการเมืองว่าหมายถึงการที่สัญญากับประชาชนในตอนเลือกตั้ง ซึ่งผู้เขียนไม่ได้อธิบายว่าแนวคิดดังกล่าวจะไม่คงอยู่ต่อมาในช่วงหลังรัฐประหาร แต่ผู้เขียนต้องการอธิบายว่าในช่วงเวลานี้ทฤษฎีการเมืองของรูสโซได้ถูกนำมาใช้ใหม่เพื่อโจมตีรัฐประหารโดยกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐประหาร สำหรับประเด็นที่รูสโซมักจะถูกนำมาใช้ก็คือ ประเด็นเรื่องเสียงข้างมาก ประเด็นเรื่องอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และประเด็นเรื่องการทำตามกติกาไม่เอาระบบคนดี ซึ่งจากการค้นหาค้นหาบทความที่อ้างถึงรูสโซในช่วงเวลานี้ก็พบว่า ในยุคปัจจุบัน รูสโซได้ถูกนำมาใช้มากที่สุดยุคหนึ่งในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมือง

สรุป

จากที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นจนถึงตอนนี้ ผู้เขียนขอสรุปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทฤษฎีการเมืองของรูสโซในไทยว่า ทฤษฎีหรือแนวคิดดังกล่าวได้ เริ่มต้นจากการเข้ามาครั้งแรกในสมัยคณะราษฎร โดยเข้ามาในฐานะที่เป็นวิธีการให้ความรู้ หรือการโฆษณาความเชื่อทางการเมืองชุดใหม่หลังการปฏิวัติ ซึ่งในช่วงเวลาสิบห้าปีดังกล่าวถือได้ว่าเป็นยุคบุกเบิกและก็เป็นยุคทองในขณะเดียวกัน สาเหตุที่กล่าวว่าเป็นยุคทองก็เนื่องจาก งานของรูสโซส่วนใหญ่ในยุคนี้ได้มีการแปลไว้เป็นจำนวนมาก ตลอดจนงานของรูสโซได้ถูกกล่าวถึงเป็นจำนวนมากจากปัญญาชนของระบอบใหม่ แต่กระนั้นก็ตาม เมื่อสิ้นสุดยุคของคณะราษฎรในปีพ.ศ. 2490 รูสโซก็ห่างหายไปเนื่องจาก แนวคิดของรูสโซได้ถูกติดมากับวิธีคิดของระบอบใหม่ ดังนั้นเมื่อระบอบใหม่จบสิ้นลงการนำรูสโซมาใช้จึงสิ้นสุดลงไปด้วย และอีกเหตุผลหนึ่งก็คือ กระแสความคิดแบบสังคมนิยมเริ่มต้นเข้ามาแทนที่จนทำให้อุดมการณ์แบบความคิดทางการเมืองแบบฝรั่งเศสที่รูสโซถือว่าเป็นตัวแทนถูกทำให้เลือนไปจนกระทั่งมาปรากฏอีกครั้งหนึ่งในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 โดยในเวลานั้นบริบทของสังคมได้เปิดกว้างมากขึ้น ผลงานทางความคิดแนวทางต่างๆซึ่งงานของรูสโซก็ถูกนำมาแปลด้วย จากการให้การสนับสนุนจากศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา โดยหวังใจว่า "ผีรูสโซ" ซึ่งเป็นผีของการปฏิวัติฝรั่งเศสจะเหมาะกับการใช้ปลุกปั่นผู้คนใน

ช่วงเวลานั้น แต่กระนั้นอุดมคติก็จบสิ้นลงจากการกวาดล้างของฝ่ายขวาจัด แม้ว่างานของรุสโซจะถูกตีพิมพ์ซ้ำอีกครั้งในปีพ.ศ. 2522 แต่ก็เป็งานสุดท้ายในอีกรอบหลายสิบปีกว่าจะมีการแปลงานของรุสโซขึ้นใหม่อีก แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานั้น รุสโซก็ได้เปลี่ยนรูปแบบจากที่แต่เดิมงานของเขาถูกนำไปใช้ในทางการเมือง กล่าวคือ ทฤษฎีการเมืองของรุสโซก็ไปปรากฏอยู่ตามตำราทฤษฎีการเมืองต่างๆ ต่อมาในช่วงทศวรรษ 2540 รุสโซก็ได้เริ่มกลับมาปรากฏอยู่นอกตำราเรียนอีกครั้งหนึ่ง จากการที่บริบททางการเมืองของไทยเอื้อต่อการที่จะนำแนวคิดของรุสโซมาใช้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการรณรงค์ทางการเมืองชุดหนึ่ง ด้วยรายละเอียดในข้างต้นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านสามารถเห็นภาพใหญ่เกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองของรุสโซในเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้พอสมควร

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมโฆษณาการ. **คู่มือพลเมือง**. พระนคร: บำรุงนุกุลกิจ, 2479.

กระจกเงา. "อำนาจ," **คมชัดลึก** (19 สิงหาคม 2548)

คณะกรรมการจัดทำหนังสือเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. **เอกสาร
นิเทศการศึกษาฉบับสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี**. กรุงเทพฯ:
คณะอนุกรรมการฯ, 2534.

เจียง แจคส์ รูสโซ. **หลักเศรษฐศาสตร์ของรูสโซ**. แปลโดย คณะยุทธสาร. พระนคร: สำนัก
พิมพ์ยังหลี่, 2478.

จินดา จินตนะเสรี. **คู่มือสนทนาภาษาฝรั่งเศสด้วยตนเอง**. พระนครฯ: โอเดียนสโตร์,
2502.

จินดา จินตนะเสรี. **สัญญาประชาคม**. พระนคร: บพิธ, 2517.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (บรรณาธิการ). **ปรีดี พนมยงค์
และ 4 รัฐมนตรีอีสาน + 1** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2544.

ไชยันต์ ไชยพร. การแปลตัวบททางปรัชญาการเมือง (ตอนที่ 3) หลักเศรษฐศาสตร์ของ
รูสโซ : การแปลตัวบทปรัชญาการเมืองครั้งที่สองในเมืองไทย : จุดมุ่งหมาย
และนัยความหมาย. **วิภาษา**. 8 (2556): 19-23.

ไชยันต์ ไชยพร. การแปลตัวบททางปรัชญาการเมือง (ตอนที่ 4) หลักเศรษฐศาสตร์ของ
รูสโซ : การแปลตัวบทปรัชญาการเมืองครั้งที่สองในเมืองไทย : จุดมุ่งหมาย
และนัยความหมาย. **วิภาษา**. 1 (2556): 18-20.

ไชยันต์ ไชยพร. การแปลตัวบททางปรัชญาการเมือง (ตอนที่ 7) หลักเศรษฐศาสตร์ของ
รูสโซ : การแปลตัวบทปรัชญาการเมืองครั้งที่สองในเมืองไทย : จุดมุ่งหมาย
และนัยความหมาย. **วิภาษา**. 4 (2556): 26-30.

ไชยันต์ ไชยพร. ก่อนจะมาเป็น "มนุษย์เกิดมาเสรี แต่ทุกคนถูกแห่งเขาอยู่ในพันธนาการ"
ใน สัญญาประชาคมของรูสโซ. **วิภาษา**. 7 (2552): 24-32.

ไชยันต์ ไชยพร. "ร้อยแปดวิถีทัศน์ : เสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตย," **กรุงเทพ
ธุรกิจ** (28 กุมภาพันธ์ 2548)

ชำนาญ จันทรเรือง. "สัญญาประชาคมที่นายกษไม่ได้พูดถึง," กรุงเทพฯธุรกิจ (17 สิงหาคม 2548)

ฉอม ฉากส์ รุสโซ. **สัญญาประชาคม**, แปลโดย วิภาดา กิตติโกวิท. กรุงเทพฯ: ทับหนังสือ, 2550.

ณัฐพล ใจจริง. จาก"คณะ ร.ศ.130" ถึง "คณะราษฎร": ความเป็นมาของความคิดประชาธิปไตยในประเทศไทย ศิลปวัฒนธรรม. 4 (2554): 80-99.

บุญทอง เลขะกุล (ผู้รวบรวม). **คู่มือระบอบใหม่**. พระนคร: โรงพิมพ์สยามพาณิชย์การ, 2477.

บุญเรือง เนียมหอม. การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่ระหว่างวันที่ 14 ต.ค. 2516 ถึงวันที่ 26 ม.ค. 2518 กรุงเทพฯ: หน่วยงานนิเทศก์ กรมฝึกหัดครู, 2519.

บทบรรณาธิการ, "เปิดปฐมมฤต. รัฐบาล"ทักษิณ 2/1" จงยึดมั่นในสัญญาประชาคม ไม่ใช่เสถียรภาพในทางที่ผิด," ประชาชาติธุรกิจ (14 มีนาคม 2548)

ใบทองแดง "เรียน คุณใบทองแดงที่นับถือ," ไทยโพสต์ (13 กันยายน 2548)

ประสิทธิ์ ไชยทองพันธุ์. **สงครามคอมมิวนิสต์**. พระนครฯ: สยามบรรณ, 2522.

ปรีดี พนมยงค์. **ประชุมกฎหมายมหาชนและเอกชนของปรีดี พนมยงค์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

ปรีชา ธรรมวินทร และ สมชาย พรหมโคตร (บรรณาธิการ). **จากยอดโดมถึงภูพาน : บันทึกประวัติศาสตร์ฉบับสามัญชนบทเส้นทางประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการเมือง, 2544.

เดือน บุญนาค. **ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจคนแรก**. พระนคร: เสริมวิทย์บรรณาการ, 2500.

เตียง ศิริขันธ์ และจำรัส สุขุมวัฒน์. **หัวใจปฏิวัติในฝรั่งเศส**. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์: ไม่ปรากฏผู้พิมพ์, ไม่ปรากฏวันที่พิมพ์.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. **การปฏิวัติสยาม 2475**. กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน, 2553.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, "แนวความคิดชาติบ้านเมือง กำเนิด พัฒนาการและอำนาจบ้านเมือง" **วารสารธรรมศาสตร์** 2 (2549): 10-14.

- นฤมล ทับจุมพล, การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาจากบทเพลงของทางราชการ พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2530. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2531.
- นภาพร อติวานิชย์พงศ์ . "การศึกษาทฤษฎีมาร์กซิสต์ในทศวรรษ 2490: รากฐานทางภูมิปัญญาฝ่ายซ้ายไทยหลัง 14 ตุลาคม 2516" ใน วิกาศรัตรัฐ. กรุงเทพฯ: สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย องค์รณักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- พระเจนดุริยางค์. ชีวประวัติของข้าพเจ้า. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เสวกโทพระเจนดุริยางค์, 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512.
- พระประศาสน์พิทยายุทธ. แผนการปฏิวัติ. พระนคร: โรงพิมพ์สารเสรี, 2491.
- พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา. หนังสือประวัติศาสตร์สมัยการปฏิวัติฝรั่งเศส และสมัยโปเลียน โบนาปาร์ต ภาคที่ 1. พระนคร: โรงพิมพ์เจตนาผล, 2477.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ. ชุมหมพระนิพนธ์ภาคหนึ่งว่าด้วยวิชาการเมือง และศัพท์ทางวิชาการต่าง ๆ. พระนคร: ประชาไทย, 2486.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ. วิทยทัศน์พระองค์วรรณ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิราชูประพันธ์วงศ์วรรณ, 2544.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ประมวลบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคปกิณกะ. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ ม.ล. ฟั่น ฟังบุญ ณ พระเมรุ วัดเทพศิรินทราวาส 22 เมษายน 2494.
- พระยาพหลพลพยุหเสนา. สุนทรพจน์. พระนคร: ไทยพานิช, 2478.
- สมศักดิ์ เจียมธีระสกุล. "ความเป็นมาของเพลงชาติไทยปัจจุบัน" ใน วารสารธรรมศาสตร์ 1 (2547): 1-100.
- สุราชัย ยัมประเสริฐ. "นิตยสารอักษรสาส์น กับขบวนการสังคมนิยมไทย" ใน จากอักษรสาส์นถึงสังคมศาสตร์ปริทัศน์. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง, 2549.
- สุภา ศิริมานนท์. วรณสาส์นสำนึก. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, 2529.

สุวิมล รุ่งเจริญ. บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2490 -

2501. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

สำรวจ กาญจนสิทธิ์. ท.ส. เจ้าคุณทรงสุรเดช. กรุงเทพฯ: ประมวลสาส์น, 2524.

สำนักนายกรัฐมนตรี. "ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง วันชาติ พ.ศ. 2481," ราชกิจจานุเบกษา, 1 สิงหาคม 2481.

สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทรวณิช. ความคิดทางการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2523.

ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน. หนังสืองานศพเพื่อระลึกถึงคุณจินดา จิตนเสรี, 20 ธันวาคม พ.ศ. 2534. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน. "รัฐบาลขอทำสัญญากับประชาชนว่า ในอีกหกปีข้างหน้า คนจนจะหมดไปจากประเทศไทย," มติชน (15 มกราคม 2547)

ยัง ยาคส์ รูซโซ. เอมีล, แปลโดย เตียง ศิริจันทร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โมเชิต, 2554.

เรื่องทรัพย์สิน จันทศิริ. "จริยธรรมปล้นปล้อน สุดท้ายก็กลียุค?," โลกวันนี้วันสุข (23 ตุลาคม 2550)

วิสุทธิ บุญยกุล. วีรบุรุษ นักประชาธิปไตยขุนพลภูพาน เตียง ศิริจันทร์ ผู้นำเสรีไทย ภาคอีสาน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2540.

วิทยากร เชียงกุล. การเมืองภาคประชาชน : มองจากชีวิตและงานของ ศรีบูรพา. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร, 2544.

วีระ มุสิกพงศ์. เจตนารมณ์วีระชน 14 ตุลาคม," สยามรัฐ, 15 ตุลาคม 2517.

หลวงวิจิตรวาทการ. ประวัติศาสตร์สากล เล่มที่ 2. พระนคร: โรงพิมพ์วิริยภาพ, 2474.

อริน. "ปูนบำเหน็จเมื่อเสร็จศึก' วัฒนธรรมการเมืองที่รอการเปลี่ยนแปลง," โลกวันนี้วันสุข (7 มีนาคม 2551)

ภาษาอังกฤษ

Barran, T. **Russia Reads Rousseau, 1762-1825**. Chicago: Northwestern University Press, 2002.

Colletti, L. **From Rousseau to Lenin studies in Ideology and Society**. New York: Monthly Review Press, 1974.

Phongpaichit, P. and Baker, C. **Thaksin.Chiang Mai**: Silkworm Book, 2009